

ΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Πειραιεύς 30^η Απριλίου

Ἡ φροντίς τὴν ὁποίαν ἡ Κρητικὴ Πολιτεία δεικνύει εἰς τὴν περισυλλογὴν παντὸς μνημείου ἀφορῶντος τὴν κρητικὴν δόξαν, ἀποκτήσασα

τελευταίον σειράν σπουδαιωτάτων

Τὰ ἱστορικά ἔγγραφα τῆς Κρήτης ἐγγράφων ἐκ τοῦ πλουσίου ἰδιω-
καὶ τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον τικοῦ ἀρχείου, τὸ ὁποῖον κατήρ-
 τισε διὰ πολυετῶν καὶ εὐγενῶν

μάθων ὁ συνάδελφός μας καὶ συνεργάτης κ. Ι. Βλαχογιάννης, κατορθώσας νὰ διασώσῃ ἐξ ἀδόξου φθορᾶς πλῆθος ὀλόκληρον ἱστορικῶν κειμηλίων, εἶνε κάτι πού τιμᾷ ἐξαιρετικῶς τὴν φιλοπατρίαν τῶν κρητικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν πρόνοιαν αὐτῶν νὰ διασώσουν κάθε τί πού συνδέεται μὲ τὸ μέγαλον παρελθόν τῆς κρητικῆς πατρίδος. Ἡ κατάρτις εἰς τὸ μέλλον ἐνὸς ἀρχείου περικλείοντος τὴν δόξαν καὶ ἐνὸς ἔθνολογικοῦ μουσείου εἰς εὐρύτεραν κλίμακα, τὸ ὁποῖον νὰ περιλάβῃ ὅ,τι ὑπάρχει χαρακτηριστικὸν ἀπὸ τὰ σωζόμενα λείψανα τοῦ ἀπωτέρου καὶ τοῦ προσφάτου παρελθόντος, ὅπλα, ἐνδυμασίας, ἀπεικονιστικὰς παραστάσεις ὄλων τῶν χρόνων καὶ ὄλων τῶν ἐποχῶν εἶνε ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα τὰ ἐπιβαλλόμενα εἰς τὴν ἐλευθέραν κρητικὴν πολιτείαν. Καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν ἔδειξαν ὅτι ἐννοοῦν καὶ ἐγκολπόμενοι αἱ κρητικαὶ ἀρχαί. Ἡ κρητικὴ εὐδαιμονία θὰ βαδίσῃ πάντα σφιχτὰ ἀγκαλιασμένη μὲ τὴν κρητικὴν δόξαν.

Ἡ παράστασις τῆς δοξασμένης Μεγαλονήσου εἰς τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης, τὴν ἐπαύριον μιᾶς ἀμνημονεύτου σειράς αἰματηρῶν καὶ μαρτυρικῶν

ἡμερῶν, πρὸ πολλοῦ ἤρχισε νὰ κινή τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου καὶ τὸν φθόνον τῆς Μητροπόλεως. Οἱ ἄνδρες οἱ ἄκαμπτοι καὶ ἀτέ-

Ἡ Κρητικὴ Ἐκθεσις ρσμοιοι, οἱ συνεχίσαντες ἐπὶ τῶν βουνῶν τῆς Κρήτης τὴν παράδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἠρωϊσμοῦ μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν, ἔδειξαν ὅτι κατέχουν τὰς μεγάλας ἀρετὰς τοῦ ἐλευθέρου πολίτου καὶ ἔδειξαν ἀκόμη ὅτι εἰς τὸ μεγαλεῖον τῶν μεγάλων θυσιῶν καὶ τῶν μεγάλων αὐταπαρνήσεων εἰμποροῦν νὰ ὑποκαταστήσουν τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑποταγῆς εἰς τοὺς

νόμους καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ κελεύσματα τῶν εἰρηνικῶν ἀρχηγῶν, ἱκανοὶ νὰ πλάσουν μιᾶν εἰρήνην ἐπίσης ἐνδοξον, ὅπως ὑπῆρξεν ἐνδοξος ἡ ἐλευθερία των. Ὡραῖον σύμβολον τῆς νέας παραστάσεως καὶ τῶν νέων ἡμερῶν τῆς Μεγαλονήσου ὑπῆρξεν ἡ Ἐκθεσις, ἡ ὁποία ἐκάλεσεν τὰς ἡμέρας αὐτὰς τὸν κόσμον, εἰς μιᾶν ἐορτὴν ὁμοιάζουσαν μὲ προσκύνημα, ἢ δὲ πρωτοβουλία τοῦ ἑλληνος βασιλόπαιδος, ὁ ὁποῖος συνεταύτισε τὴν ἡγεμονικὴν αὐτοῦ φιλοδοξίαν μὲ τὰ ὄνειρα τῆς κρητικῆς ἀναστάσεως, ἀποτελεῖ ἓνα ὑπέροχον κίνημα, τὸ ὁποῖον ἐπειοῦ ὑψώνεται εἰς τὴν καλλογὴν τοῦ συμβόλου, καίτοι ὑπεράνω πάσης ζήτησεως οἱ ὅ,τι ὀνομάζομεν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ στενὴν γλῶσσαν τῶν ἐφημέριων ἀντιλήψεων ἀεπιτυχίαν καὶ ἀποτυλίαν. Ὅ,τι ἐπαρουσιάσθη εἰς τὰς σεμνάς καὶ πενιχρὰς αἰθούσας τῆς ἐκθέσεως τῶν Χανίων, ὅσον πτωχὸν καὶ ὅσον πενιχρὸν καὶ ὅσον ἀσύστατον καὶ ὅσον ἀσυστηματοποίητον ἂν ὑποτεθῆ, εἶνε ὁ πρῶτος καρπὸς ὁ τραφεὶς ἀπὸ τὸ αἷμα γενεῶν ὀλοκλήρων καὶ ὀριμάσας ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ζυμωμένης μὲ τὸν ἰχώρα τῶν ἠρώων. Καὶ ὅ,τι βλαστάνει καὶ ὅ,τι θὰ βλαστήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς, μικρὸν εἴτε μέγα, πτωχὸν εἴτε πλούσιον, δικαιοῦται εἰς θαυμασμὸν καὶ δικαιοῦται εἰς εὐλόθειαν.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐντύπωσιν, μιᾶν ἐντύπωσιν ἀποκαρδιωτικὴν τὴν ὁποίαν ἐπροξένησε γενικῶς σχεδὸν ἐδῶ τὸ περίπτερον τοῦ ἑλληνικοῦ τμήματος τῆς Παγκοσμίου Ἐκθέσεως, διὰ

τὸ Ἑλληνικὸν Περίπτερον τὸ ὁποῖον ἀντιπροκρίται ἑλληνικῶν ἐφημερίδων ἐχρησιμοποίησαν καὶ αὐτὴν τὴν

λέξιν «γάλια», ἔχομεν εἰς τρεῖς συνεντεύξεις τοῦ ἐν Παρισίοις ἀπεσταλμένου τοῦ αἰσθητοῦ καὶ συνεργάτου ἡμῶν κ. Ν. Ἐπισκοποπούλου, ἓνα μάθημα ὠραῖον καὶ ἀνέξοδον αἰσθητικῆς, ἡ ὁποία δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν αἰσθητικὴν τῆς ἀθηναϊκῆς παραδόσεως. Ἡ γνώμη τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς, ὅστις ἔχει διὰ τὸ περίπτερόν μας συμπαθείας ἐρωτικᾶς, ἢ γνώμη τοῦ ἀρχιτέκτονος Μάνιε, ἀποκαλύπτουσα μελέτην καὶ ἀντίληψιν ὑπερτέραν τοῦ ζητήματος τῆς παραστάσεως τῆς νέας Ἑλλάδος, ἢ ἰδέα τοῦ κ. Ψυχάρη, τοῦ ὁποίου ἡ γνώμη ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν, ὑπῆρξαν ἐξόχως διαφωτιστικὰ τῆς καλλιτεχνικῆς συνειδήσεως παρ' ἡμῖν καὶ—τί νὰ τὸ κρύπτωμεν—πικρῶς εἰρωνικά.

ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

Η ΠΟΙΗΣΙΣ

Γιάννης Α. Καμπύσης. «Τὸ βιβλίον τῶν Συντριμιῶν». — Στὶς «Δοκιμασίες» — φιλοσοφικὰ σονέτα τοῦ γάλλου Σουλὺ Πρυντώμ — βρίσκειτ' ἓνα ποιηματάκι, σκοτεινὸ, ξεχωριστὸ, καὶ πολὺ ὠραῖο, «Ἡ τρέλλη», τὸ ποιηματάκι, στὴ γλώσσα μας, θὰ ἦταν ἀπάνου κάτου τέτοιο :

«Τριγυρῶν, καὶ ζητάει ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῶν περιγυρῶν κάποιο λουλουδί ποῦ τὸ εἶδε μιά μέρα στὴ Γερμανία, λιγνὸ, μικροῦλι, σκοταδερό, βουνήσιο λουλουδί μὲ δυνατὴ μυρουδιά σὰν ἐρωτικὴν ἐξομολόγησι.

«Ταξίδεψεν ἐκεῖ, καὶ ἀπὸ τότε ποῦ γύρισε, τάγιάτρευτο λάγγεμα τῆς ἐνθύμησής τῆνε τρώει. Μιά παράξενη καὶ θανατερὴ χάριθ θὰ συντροφεύῃ τὸ λουλουδί αὐτὸ ποῦ εἶδε μιά μέρα στὴ Γερμανία.

«Λέει πῶς ὅταν κνεῖς τοῦ φιλή τὸ πουμποῦκι του, κντεῖς ἓναν ἄλλο κόσμον, ἓναν οὐρανὸ στὴ θεϊκὴ εὐωδιά του, λέει πῶς αἰσθάνεται κνεῖς ἐκεῖ τὴν εὐτυχισμένη καὶ ἀγαπητὴ ψυχὴ κάποιου.

«Πολλοὶ πᾶνε νὰ βροῦνε τὸ λουλουδί ποῦ ζητάει, ἀλλ' ἀκριβοθώρητον εἶνε τὸ φυτὸν αὐτὸ καὶ ἡ Γερμανία εἶνε μεγάλη. Μολαταῦτα πεθαίνει ἐκείνη ἀπὸ τὸ καὶ μιά εὐωδιά».

Τὸ σονέτο τοῦ Σουλὺ Πρυντώμ φρόντισα κ' ἔδωσα τοῦ κ. Καμπύσης, τοῦ ποιητῆ τῶν «Κούρδων», τῆς «Μίς Ἄνας Κούζλεῦ», τῆς «Φάσας τῆς ζωῆς», τοῦ «Δαχτυλιδίου τῆς Μάννας», καὶ τοῦ νεόγαλλου «Βιβλίου τῶν Συντριμιῶν», τοῦ τόδωκα νὰ τὸ διαβάσῃ, τὴν παραμονὴ τοῦ μισμοῦ του γιὰ τὴ χώρα τοῦ Γκαίτε καὶ τοῦ Νίτσε· καὶ ὁ κ. Καμπύσης, μ' ὅλη τὴν ἀδιαφορίαν του ποῦ δείχνει πρὸς ὅλα σχεδὸν τὰ γαλλικὰ ἔργα, πιστεύω πῶς πολὺ τὸ πρόσθετο τὸ ποιήμα ἐκείνο. Σωστὰ. Γιατί καὶ πρὶν ἀκόμα, ἀλλὰ πολὺ πλέον ὕστερ' ἀπὸ τὸ γύρισμά του, ἡ Φαντασία του μοῦ θυμίζει τὴν τρελλὴν τοῦ γάλλου ποιητῆ· καὶ παρακαλῶ νὰ νοηθῇ ἡ λέξις μὲ ὅλο τὸν ἱερὸ σεβασμὸ ποῦ ἐμπνέει σὲ κάποιους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄν δὲν ἔχω λάθος, τὸ «Βιβλίον τῶν Συντριμιῶν» εἶν' ἓνας σύντομος ξεκουραστικὸς σταθμὸς στὸ δρόμο ποῦ κ. Καμπύσης μεταξὺ τῆς περασμένης του δραματικῆς ἐργασίας — ποῦ μέσα στὴν ἀνυπόφερτη ρουτίνα τῆς πιὸ ἀφυγκῆς δραματογραφίας, κοίταξε μ' ἓνα δοῦ ἄλλους· νὰ φιλιώτῃ τὸ δράμα μὲ τὴν ψυχὴ καὶ μὲ τὴν τέχνη καὶ μὲ τὴν ποίησι, — καὶ τῆς νέας ἐργασίας ποῦ ονειρεύεται καὶ μελετᾷ μέσα σὲ ἀδούλευτα πλούσια μεταλλεῖα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ψυχῆς. Ὁ κ. Καμπύσης πλέον ἀπὸ κάθε ἄλλον, εἶνε ὁ ποιητὴς τοῦ μέλλοντος· ὄχι γιατί στὸ μέλλον θὰ γνωρισθῇ, θὰ τιμηθῇ, καὶ θαγαπηθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον, — ἀδελφὸ τοῦτο — ἀλλὰ γιατί στὸ μέλλον εἶνε κλεισμένο ἀκόμα τὸ σπουδαιότερο καὶ οὐσιαστικώτερο μέρος τοῦ κλλιτεχνικοῦ του εἴκαι· ἀλλὰ γιατί τὸ κοινόν του, λιγιστὸ πάντοτε, ἀπὸ τὰ βῆθη ἐνὸς μακρυσμένου μέλλοντος τοῦ χαμογελά. Ὡς τώρα, ὁ ποιητὴς

αὐτὸς κατέχει τὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα, ἴσως καὶ τὴν ἐξαιρετικὴν εὐτυχία, νὰ εἶνε, κατὰ γενικὸν κανόνα, ἀπλησίαστος καὶ ἀντιπαθητικὸς, ὡς ποιητὴς, σχεδὸν ἀπὸ τοὺς κύκλους ὅλους ὅσοι διαβάξουν ἐδῶ, καὶ ὅσοι γράψουν. Καὶ τ' ἀντιθετὸ θὰ ἦταν πολὺ παράξενο γιὰ συγγραφεὶα καὶ γιὰ στιχογράφο ποῦ τὴν ποιητικὴν του δείχνει καὶ τὴν ρητορικὴν του διαφορετικὴ ὁλότελα ἀπὸ τὴν ποιητικὴν καὶ καὶ τὴ ρητορικὴ τῶν ἄλλων τῆς περασμένης καὶ τῆς σύγχρονης γενεᾶς· σοῦ βρίσκει τὸ νόημα καὶ τὸ ἐκφράζει, σοῦ γράφει τὸ στίχο καὶ μεταχειρίζεται τὴ γλώσσα, ποῦ κατεβαίνει ἀπὸ πηγῆς καὶ γροικαίει δασκάλους, ὅλα, μόνος καὶ ἀλλοιώτικα. Τὸ «Βιβλίον τῶν Συντριμιῶν» μᾶς τὸ δείχνει :

Γιατί εἶμαι ἀπόξενο πουλί, φερμένο ἀπὸ ἄλλο κόσμον...

Ψέλλω τραγοῦδι ἀγνώριστο

κάποια ἐλουμόναχη ψυχὴ νὰ συγκινήσω

καὶ ἀντιλαλαίει μ' ἐμένα ὁ πόθος τῆς Ἀγάπης

ἀπὸ τῆ Γῆς ἀνάκουστος ἀπάνου στὰ Φεγγάρια.

Ἄλλοι ἀπὸ τὸ ὕλικὸ ποῦ μάζωξαν χτίζουν παλάτια ἢ σπιτάκια· εἶνε οἱ καλλιτέχνες· ἄλλοι τὸ ὕλικὸ ποῦ μάζεψαν σωριάζουν ἐπιδειγτικὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σὲ λοφίσκους, κ' ἔχουν ἀξίωση πῶς ἐκατόρθωσαν κάτι· εἶνε οἱ ξυλοσκίστες τῆς τέχνης, ὅσο καὶ ἂν γυαλίζει ἡ πεζολογία τους. Ἄλλοι μᾶς φανερώνουν μόνον συντριμμάτα κ' ἐρείπια, δίνοντας νὰ καταλάβουμε πῶς εἶνε αὐτὰ ἐρείπια καὶ συντριμμάτα παλατιῶν καὶ σπιτιῶν ἀπάνταστῶν· εἶνε οἱ ὑπερβατικοὶ καὶ γαιωτικοὶ πλάστες τῆς φουλῆς τοῦ κ. Καμπύσης· σοῦ γυποῦν κατακέφαλα, σὲ στενοχωροῦν καὶ σὲ ζαλίζουν, ὅσο μιά μέρα νὰ μορφωθῇ γιὰ αὐτοὺς στὸν κόσμον τὸν πνευματικὸ μιά φωτεινὴ συνείδησι πῶς εἶνε ἡ θαυμαστὰ μεγαλοφάνταστα πνεύματα, ἡ χαμένοι στρατοκόποι. Τὸ «Βιβλίον τῶν Συντριμιῶν» εἶνε ἡ ἐλοκρυσμένη καὶ ὅλως διόλου ὑπονοητικὴ ἱστορία ἐνὸς θαλασσοπνιμοῦ μέσα στὰ τρισάθια ἐνὸς πόνου, καὶ ὕστερα μιᾶς ἀναγέννησης ονειρευμένης σὲ μιὰ κορυφὴ τῶν Ἀλπεῶν. Κρύβεται μέσα στὸ ξεχωριστὸ αὐτὸ βιβλίον ἡ ἔκφρασις σὲ μεταφορὰς αἰνιγματικὰς καὶ σὲ δύσκολο-βαλμένα σύμβολα, καὶ ὁ λυρισμὸς του εἶνε μιὰ μουσικὴ γεμάτη ἀπὸ ντισσονάντες. Καὶ εἶνε παρὰ πολὺ δύσκολο νὰ σημειώσῃ κανεὶς μέρη ξεχωριστὰ τοῦ βιβλίου μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀδιάκοπον ἀλλαγὴν ονειρολαλημάτων ποῦ δείχνουν ὅλο τὸ ἀνεξήγητο γόητεμα καὶ ὅλη τὴν ἀσυναρτησίαν τοῦ οὐνεῖρου. Ὁ κ. Καμπύσης ἀπὸ νύχτα σὲ νύχτα ναυπήγησε τὴ βάρκα του· νύχτα ἀρμένισε μ' ἐκείνην κατὰ τὸ πέλαγο· νύχτα τὴν ἔριξε, σὰ μαγεμένον ἀπὸ τραγοῦδι Λορελάης ἔσα ἀπάνω σ' ἓνα βράχο· καὶ τὴν ἡμέρα δὲ μένει σ' ἐμᾶς τίποτε ἄλλο νὰ ἰδοῦμε τοῦ καρδιοῦ παρὰ τὰ συντριμμάτα. «Συντριμμάτα τὸ καρδί τῶν οὐνεῖρων, καὶ σκόρπια τάρμενα». Βλέπουμε πρὸς τούτους καὶ τὸν ποιητὴν καθισμένον στὴν ἄκρη τοῦ ἔρμου βράχου, καὶ ἀκοῦμε τὴ φωνὴν του :

Σὲ λαχταρίζοντας νὰ φτάσω,

Βασίλισσά φωτοσκοποῦσα.

Καὶ στὴν ψυχὴ μου νὰ σὲ μπᾶσω,

Ὅ,τι ἀπαντοῦσα τὸ γκρεμοῦσα !

Καὶ δὲν εἶνε διόλου συνειθισμένο καὶ κοινὸ τὸ θέαμα.

Κ. Π.

Διονύσου διθύραμβοι. Ποιήματα τοῦ Φρειδερίκου Νίτσε μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν **Γιάννην Α. Καμπύσην**. «Βιβλίον ἑφτασφράγιστον»· κάπου εἶδα πῶς ἔλεγεν ὁ Γκαίτε τὸν «Φάουστ» τὸ δικό του. Ἐφτασφράγιστο βιβλίον εἶνε καὶ τὸ ὑπ' ὄψει μου τοῦ κ. Καμπύσης διὰ τὸν ἀπροετοίμαστο καὶ τὸν ἀμαθὸν ἀναγνώστη, πολὺ περισσότερον γιὰ κείνον ποῦ δὲν ἐγνωρίστηκε μὲ τὸ μέγα ἔργο τοῦ μεγάλου φιλοσοφοποιητοῦ, μὲ τὸ ἔργο τὸ ἐπιγραφόμενον: «Ἔτσι μιλοῦσε ὁ Ζακατούστρας». Τοῦ Διονύσου οἱ διθύραμβοι φαίνεται πῶς εἶνε ἡ ποιητικὴ σύν-

θεση, ὁ σφιγτοδαμένος ὑπονοητικώτερα καὶ συμβολικώτερα ἐπίλογος τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ζαχαρούστρα, ποῦ γεμάτος ἀπὸ τὸ Διονυσιακὸ μεθύσι ξεχύνεται σὲ τραγούδια παρὰ ξένα, αἰνιγματικά, ὑπερήφανα, ὑπέροχα :

Ἦσυχ !

Γιὰ τὰ μεγάλα—βλέπω μεγάλα !—

πρέπει κανεὶς τὸ στόμα του νὰ κλεί

ὅταν δὲ λέει : μεγάλα

μεγάλα ψάλλει, ὦ μαγευμένη μου σοφία !

Βλέπω ψηλά—

ἐκεῖ κυλοῦνται φωτοθάλασσες . . .

Ὁ κ. Κριμπόσης ποῦ φρόντισε νὰ δώσῃ στὴ μετάφρασή του ὅλη τὴν ἀγαλιωτήν ὁρμη καὶ περπατησιὰ τοῦ ρυθμοῦ τοῦ πρωτότυπου, μετάφραση καλυμένη με ὄλο τὸν ἔρωτα καὶ με ὅλη τὴ φανατικὴ προσήλωσή πρὸς τὴ «μαγευμένη σοφία» τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος, φρόντισε πρὸς τούτους στίχοι δύο σελίδας τοῦ προλόγου του νὰ δώσῃ καθαρὴν ἰδέαν τοῦ Νιτσαϊκοῦ ἰδανικοῦ, καὶ με λίγα λόγια νὰ τὸ ταυρίασῃ ἀπροσδόκητα πρὸς μιὰν δική μας ποίηση, ἀγέννητη ἀκόμα, σὲ βάθη μακροσμένου μέλλοντος, πρὸς τὴν ποίηση τῆς μ ε γ ἄ λ η ς ἰ δ ἔ α ς· ποῖός ἔστι ἂν δὲν εἶνε γραφτὸ νὰ μᾶς προσεγγίσῃ μίαν μέραν πρὸς τὴν ποίησιν αὐτή, ποτισμένη τὰ νερὰ μιᾶς νέας χρυσοπηγῆς, ὁ μεταφραστής τῶν Διθυράμβων !

Κ. Π.

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἄργυρος Ἑβραλιώτη. Ἡ Μαζώχτρα καὶ ἄλλες ἱστορίες.

— Ὁ Βουρκόλακας, δράμα.

Ἦσυχ! ἀπὸ τίς «Νησιώτικες Ἱστορίες», ποῦ μᾶς ἔδωκαν, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, κάποια διηγηματικά σὰν τὴ «Βαρκόλα», τὴ «Βουδ», τὴ «Φοιτὰ», μικρογραφήματα ποῦ ἔχουν τὴ χάρι νὰ ὑποβάλλουν μιὰ ποιητικὴ συγκίνηση με λόγια τόσο μετρημένα καὶ διαλεχτά, ὅστερ' ἀπὸ τίς «Φυλλάδες τοῦ Γεροδῆμου», ἓνα βιβλίον κατηχητικὸ, ποῦ θυμίζει πρὸς τὸ ἔθνος ξεχαρμένους ἀλλήθεις, καὶ δαταλεύει σωστὰ καὶ ὀρθὰ μαθήματα, καὶ κάπου καὶ ἱστορίες ἀραδιάζει γεμάτες ἀπὸ τῆς πατρίδος τὴν ἀγάπην· βιβλίον ποῦ θὰ ἦταν σημαντικώτερον γιὰ μᾶς, ἂν δὲν εἶχε φανῆ προτιμότερον τὸ «Γαζίδι» τοῦ Ψυχάρη, καὶ ἂν δὲν ἦταν μέσα στὰ φύλλα του φανερώτερη ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ συγκίνηση μιὰ φροντίδα διδασχῆς, ὅστε νὰ μοιάξῃ λίγο ἢ διὰ τὴν κατὰ τὸν Γερμ-Δῆμου καὶ σὰ μιὰ Χρηστομάθεια· ὅστερ' ἀπὸ κάποια ποιήματα, σημάδια μιᾶς ἀπλῆς καὶ ἐγκάρδιας ψυχῆς καὶ ζωῆς μέσα στὸν ἀέρα τοῦ χωριοῦ καὶ στὴ στοργὴ τοῦ σπιτιοῦ—τὸ «Ὀνειρο», καὶ μερικοὶ στίχοι τῶν «Σονετιῶν» μᾶς ἤσαν τότε ἄξια τῆς πρώτης γλυκοχαρμονιῆς μιᾶς ποιητικῆς ἀναγέννησης (ποῦ δὲν ἔδειξεν ἀκόμη βέβαια ὄλο τῆς τὸ τί δύνεται), γλυκοχαρμονιῆς ποῦ ἀπλώθηκε τότε στὴ φιλολογικὴ «Ἔστια», μετὰ τὸ 1900, καὶ ἔγιναν ἢ πρὸ λαμπρῆ τῆς περιόδου—ὁ κ. Ἀργύρης Ἑβραλιώτης, μᾶς στέλνει χαιρετήματα ἀπὸ τὰ ξένα καὶ ἓνα μεγάλο κρητικὸ διήγημα, τὴ «Μαζώχτρα», με ἄλλες ἱστορίες μικρότερες, καὶ με τὸ δράμα τοῦ «Βουρκόλακας», συνθεμένο ἅπανον στὸ πνεύμα τῆς δημοτικῆς ἀριστουργηματικῆς.

Με ὅλην τὴν ἡθογραφικὴν ἀξία τῆς «Μαζώχτρας», καὶ με ὅλη τὴν ὁμορφιὰ τοῦ «Θανάτου τοῦ Τραμουντάνου» τῆς μικρῆς ἱστορίας ποῦ με συγκινεῖ περισσότερο ἀπὸ τὰ μεγάλα διηγήματα τοῦ κ. Ἑβραλιώτη, ἀνεπιφύλακτα θεωρῶ ὡς τὸ ἀριστὸν τοῦ νέου βιβλίου τοῦ κ. Ἑβραλιώτη, ὡς καὶ τι ξεχωριστὸ καὶ σφραγισμένον ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς τέχνης τοῦ δράματος τοῦ «Βουρκόλακας», ὅσο καὶ ἂν φαίνεται ὁ ποιητὴς πῶς δὲν παραπροσέχει σὲ τούτο. Τὸ δράμα τοῦ κ. Ἑβραλιώτη ταυρίζει ἀνετα τὴ δημοτικὴ ἀπλότητα πρὸς μιὰ κάποια μυστικὴ θερησκευτικότητά, καὶ τὴ φυσικότητα τοῦ πραγματικοῦ, πρὸς τοῦ ὁνειροῦ τὸ δυσκολοξάνοιγτο νόημα.

καὶ μόνο γιὰ τὴν ἐποχὴ ποῦ γράφτηκε, πρὸ τοῦ μᾶς ἔρθουν ἄλλα ἔργα ἀνάλογα, ἐντονώτερα, ἔδειξε «τὸ δράμα», ἔξω ἀπὸ «σκουριασμένες ἀλυσίδες παρασμένων κανόνων», τοῦ ἀξίζει ἢ δάφνη.

Τὸ πνεῦμα τοῦ κ. Ἑβραλιώτη καθορρίζεται ὀλοκληρῶ στὴ γλῶσσα ποῦ τὸ ἐκφράζει· γλῶσσα μὴ μιᾶν εὐλάβει πρὸς τὴ γραμματικὴ καὶ με μιᾶν ὁμαλότητα, ποῦ καμμιά φορὰ στοχάζεται κανεὶς πῶς δὲ ζημιώνει τὴ ὁρμη τὴν ποιητικὴν μιὰ κάποια ἀνευλάβεια, καὶ πῶς τὰ φρερὰ τῆς τέχνης ἀγαπῶν συχνὰ νὰ ὑψώνονται ἀπάνω ἀπὸ τὰ ὁμαλὰ καὶ τὰ ἰσοπεδωμένα.

Κ. Π.

ΞΕΝΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΙ

ΠΟΙΗΣΙΣ - ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ - ΘΕΑΤΡΟΝ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΓΑΛΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Χρηστομάνου περὶ τῆς Αὐτοκρατείας Ἑλισδόβου. Ἐξεδόθη τελευταῖον εἰς ἓνα τόμον ἡ γαλλικὴ μετάφρασις τοῦ περὶ τῆς Αὐτοκρατείας Ἑλισδόβου βιβλίου τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου, τοῦ ὁποῦ ἡ γερμανικὴ ἔκδοσις πρὸ τινῶν ἐτῶν, ἐδημιούργησεν εἰς τὸν νεκρὸν ἑλληνα συγγραφεὴ καὶ ποιητὴν, τόσον ἐξαιρετικὴν θέσιν. Ἡ γαλλικὴ μετάφρασις, ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν «Ἑβδομαδικὴν Ἐπιθεώρησιν» μετὰ προλόγου τοῦ Μζουρικίου Μπαρρέ, ὅστις ἐδημοσίευσεν πρὸ τινῶν ἡμερῶν καὶ ἐκτεταμένον ἄρθρον περὶ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Χρηστομάνου εἰς τὴν παρισινὴν «Ἐφημερίδα». Περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Χρηστομάνου εἰδικὸς ἡμῶν συνεργάτης ἀπεχολήθη ἐν ἐκτάσει εἰς προσεχῆς τεύχος τοῦ «Περιοδικοῦ μας».

— Διὰ τὸν Ἰωάννην Μωρέαν. Ὁ νέος ποιητικὸς τόμος τοῦ Ἰωάννου Μωρέα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δημοσιεύομεν σήμερον μερικὰς ὥραιας μεταφράσεις, ἔδεικνεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἄρθρα περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ποιητοῦ. Εἰς ἓνα ἐκτενὲς ἄρθρον τοῦ ὁ Παύλος Σουδαί, δημοσιεύομενον εἰς τὸν «Χρόνον» τῶν Παρισίων, λέγει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ περὶ τοῦ Μωρέα : «Ὁ Ἰωάννης Μωρέας εἶνε ταυτοχρόνως διάσημος καὶ ἀγνωστος εἰς τὸ πᾶν κοινόν. Πολλοὺς ἐξαιρετοὺς ποιητὰς ἐκακομεταχειρίσθη ἕως τῶρα ἡ τύχη, ἀλλὰ κανένα με τὸν τρόπον αὐτόν. Ὑπῆρξεν σκοτεινὸς ἢ περιφρονημένος. Ἡ πρὸς τὸν Μωρέαν ἀδικία εἶνε ἐντελῶς διαφορητικὴ. Πολλοὶ τὸν θεομύζουν, κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας φιλολογίας μας καὶ αὐτὸ τὸ πλήθος ἀκόμη γνωρίζει τὸ ὄνομά του. Οἱ ὑπῆρξαν τῶν κερναίων, ὅπου συγχάζει, ἠξέουρον πῶς ἔχουν τὴν τιμὴν νὰ ὑπηρετοῦν ἓνα ἔξοχον πελάτην. Ἄλλ' ὄλοι αὐτοὶ, θυμαστικὴ καὶ ἀντιθετοί, ἀπλοῖχοι καὶ γινώσται, ἐγκωμιάζον ἢ μέμφονται ἓνα φανατικὸν Μωρέαν, ἀγνωστοὺς τὸν πραγματικόν. Δι' ὅλον τὸν κόσμον ἀποτελεῖ μαζί με τὸν Βεζλιὴν καὶ τὸν Μαλλαρμέ τὴν τριάδα τῶν πατέρων τῆς μικρᾶς Συμβολικῆς Ἑκκλησίας...» Ὁ Παύλος Σουδαί προσπαθεῖ νὰ ποδείξῃ κατόπιν εἰς τὸ ἄρθρον του ὅτι μετ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ Μωρέα, ὡς ἐνός σκοτεινοῦ καὶ παραδόξου συμβολιστοῦ, ὁ Ἑλληνας ποιητὴς ἐκφράζει καθαρωτάτως ποιητικὰς συλλήψεις εἰς διαυγεστάτην γλῶσσαν. Τὸ λεκτικόν του, ἡ σύνταξις καὶ ἡ προποδία του εἶνε αὐστηρῶς σύμφωνα πρὸς τοὺς κανόνες τῆς κλασσικῆς παραδόσεως καὶ ὄχι μόνον ἡ μορφή, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ Μωρέα εἶνε καθαρῶς κλασσικὴ. Ὁ Μωρέας σκέπτεται ὅπως οἱ παλαιοὶ ἑλληνας φιλόσοφοι, με τὴν ἰσορροπίαν καὶ τὴν μετριότητα τῆς σκέψεως, τὸ ἀποπροπαρῶν τῶν βικίων εἰρημάτων, χωρὶς ἀπολύτους αἰσιοδοξίας καὶ ἀπιστιοδοξίας. Ὁ Μωρέας, λέγει ὁ ἴδιος κριτικὸς, ὑπῆρξε συμβολιστὴς, ἓνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους συμβολιστὰς ἀπὸ ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ παρασσιασμοῦ καὶ τοῦ

Ὁ Ἰωάννης Μωρέας μετὸν Βερλιόζιν εἰς τὴν Καλλιτεχνικὴν
Ἐκθεσὶν τῶν Ἐκατῶ.

νατουραλισμοῦ, τείνων πάντοτε πρὸς μίαν ποίησιν κλασικὴν καὶ αἰθериωτέραν. Εἰς τὴν πρώτην αὐτὴν φιλολογικὴν περίοδον τοῦ Μωρέα, ἣ ὁποία τὸν κατατάσσει εἰς τὴν πρώτην θέσιν τῆς συμβολικῆς ἀντιδράσεως, μαζί μετὸν Βερλιόζιν καὶ τὸν Μαλλαρμέ, ἀναφέρεται καὶ ἡ παλαιὰ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν ἐθεωρήσαμεν ἐπίκαιρον νὰ γνωρίσωμεν σήμερον εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας. Ἐδημοσιεύθη εἰς ἕκτακτον τεύχος τοῦ παρισινοῦ περιοδικοῦ ἢ Πέννα τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου τοῦ Βερλιόζιν μαζί μετὰ πλῆθος ἄλλο σκίτσων ἀναφερομένων εἰς τὸν Βερλιόζιν ἐκ τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα εἶνε ἔργα αὐτοῦ τοῦ ἴδιου. Τότε γενομένης καὶ ψηφροφορίας μετὰ τῶν νέων πρὸς ἀνακλήρουσιν πρίγκηπος τῶν ποιητῶν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Βερλιόζιν, μετὰ τὸν Μαλλαρμέ τὰς περισσότερας ψήφους εἶχε συγκεντρώσει ὁ Ἰωάννης Μωρέας.

ΘΕΜΟΣ ANNINOS

ΥΠΟ ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

Il faut, pour le mérite de la caricature, qu'elle soit traitée par un homme qui ait en lui le type du beau.
JOURBERT

Ὅταν πρὸ τριανταπέντε χρόνων ὁ Σαμφλερὺ ἐξέδιδε τὸν πρῶτον τόμον τῆς «Ἱστορίας τῆς Γελοιογραφίας», ἀναφερόμενον εἰς τὴν γελοιογραφίαν τῶν ἀρχαίων, σύγχρονοι τοῦ σοφοῦ ἐσπευσαν νὰ χαρακτηρίσουν σχεδὸν ὡς ἱεροσόλου τὸ πρᾶγμα καὶ μετὰ διαμαρτυρίας ἐντόνους ν' ἀμφισβητήσουν τὴν ὑπαρξίν τοῦ εἶδους εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα. Ἐνας καθηγητὴς τῆς «École Normale» ὁ Σασάν, ἔγραφε τότε: «Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Ἑλλήνων, τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἔτρεφε περιπαθὴ λατρείαν πρὸς τὸ ὠραῖον, ἀπεστρέφοντο τὸ θέαμα τῆς ἀσχημίας, ἐὰν δ' ἔνα κωμικὸν σχέδιον, μία γελοιογραφία εἴμπορουσε νὰ τοὺς τέρψῃ προσκαίρως, δὲν ἐσταματοῦσαν ὅμως ποτὲ τὰ βλέμματά των εἰς τὸ θέαμα αὐτό». Ἀναφέρων ἐδῶ τὴν χαρακτηριστικὴν αὐτὴν διαμαρτυρίαν, τὴν ὁποίαν ἐξήγησε τότε τὸ βιβλίον τοῦ Σαμφλερὺ, δὲν ἔχω σκοπὸν βέβαια νὰ συζητήσω τὴν ὑπαρξίν τῆς γελοιογραφίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὔτε νὰ ἐξετάσω ἂν καὶ κατὰ πόσον εἶχε συστηματοποιηθῇ ὡς κλάδος τῆς τέχνης, οὔτε νὰ ἐξετάσω τὸν βαθμὸν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ κωμικοῦ στοιχείου ἀπὸ τὴν ποίησιν καὶ τὴν ζωγραφικὴν. Ἀπλῶς, ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν αὐτὴν τῶν σοφῶν, εἰς τὴν ἀπίπειραν ἐνὸς συγγραφέως τοῦ νὰ ζητήσῃ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς γελοιογραφίας εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, καὶ ἀπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ἀποπειρας αὐτῆς ὡς πράξεως σχεδὸν ἱεροσόλου, θέλω νὰ σημειώσω μίαν παλαιότεραν, ἴσως δὲ καὶ σύγχρονον ἀντίληψιν, τῆς γελοιογραφίας ὡς ἐνὸς ἀπὸ τὰ ταπεινότερα εἶδη τῆς τέχνης, ἀντίληψιν, ἣ ὁποία σήμερον, εἰς τὴν ἀπλὴν μόνον ἀντιμετώπισιν τοῦ ἔργου τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς γελοιογραφίας, φαίνεται ἐντελῶς ἀδικαιολόγητος. Ὅπως ἀντιλαμβανόμεθα σήμερον τὸ ἔργον τῆς τέχνης, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ περιβάλλοντος, ὡς καὶ τι κυρίως χαρακτηρίζομενον ἀπὸ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς ἀτομικῆς σφραγίδος τοῦ καλλιτέχνου καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίκρυσμα τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς ἐνὰ μέσου τῆς ἰδιοσυγκρασίας αὐτοῦ, καὶ ἐπομένως ἀπὸ τὴν παράστασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερι-

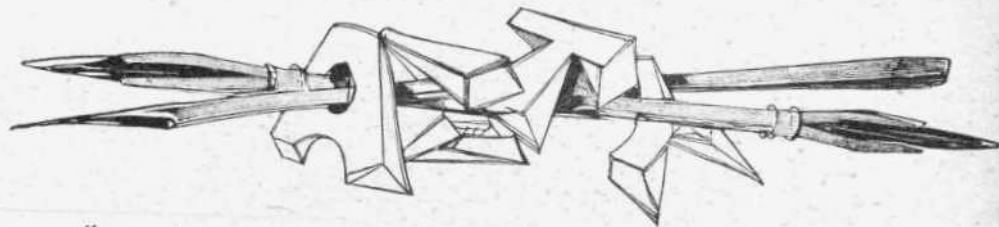
Ἡ εξέλιξις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐνδύματος
(Ἄπὸ ἀνέκδοτον ἀκουαρέλλαν)

κοῦ κόσμου ὄχι εἰς τὴν τυχαίαν αὐτοῦ ἐμφάνισιν, ἀλλ' εἰς τὰς «μοιραίας» αὐτοῦ γραμμὰς, κατὰ τὸν βαθύτατον ὄρισμόν τοῦ Ράσκιν, εἰς ὅ,τι δηλαδὴ εἶνε ἀποκαλυπτικὸν τῆς ἰδιαιτέρας καὶ τῆς βαθυτέρας ταυτοχρόνως ζωῆς τῶν πραγμάτων, ἡ μεγάλη γελοιογραφία ἐρχεται νομίζω νὰ καταλάβῃ αὐτοδικαίως μίαν θέσιν, ποῦ πολὺ εὐλόγως ἐκενώθη ἀπὸ τὴν ἐκθρόνισιν ὅλων τῶν ἄλλων ἀψύχων καὶ δουλικῶν ἀπομιμήσεων τῆς φύσεως, αἱ ὁποῖαι καταντοῦν νὰ ἔχουν ὀλιγώτερα δικαιώματα εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν πινακοθήκην καὶ ἀπ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν φωτογραφίαν, ὡσάκις τὸν φακὸν τῆς διευθύνῃ μίᾳ αἰσθαντικῆς ψυχῆ εἰς τὴν σύλληψιν τῶν «μοιραίων γραμμῶν» καὶ τῶν μοιραίων σχέσεων, τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ φύσις καὶ ἡ ζωὴ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐκλεκτῶν. Εἶχα ἐκφράσει ἄλλοτε, ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐκθέσεως ὑδατογραφῶν τοῦ Θέμου Ἄννινου, τὴν ἐντύπωσίν μου αὐτὴν καὶ εἶχα ὑποτυπώσει τὸ εἶδος τῆς ἐξιδανικεύσεως, τὴν ὁποίαν κάμνει ἡ γελοιογραφία—μιᾶς ἐξιδανικεύσεως πάντοτε, κατὰ τὸν ἰδικὸν τῆς τρόπον—διὰ τὴν ὁποίαν ἀκριβῶς ἀποκτᾶ

Ἡ εξέλιξις τοῦ ἑλληνικοῦ ἐνδύματος
(Ἄπὸ ἀνέκδοτον ἀκουαρέλλαν)

δικαιώματα εἰς τοὺς τίτλους τῆς καλλιτεχνίας. Θέλων δὲ νὰ χαρακτηρίσω τὴν ἰδιοφυίαν τοῦ ἑλληνικοῦ καλλιτέχνου καὶ γενικώτερον τὴν ψυχολογίαν τοῦ γελοιογράφου, ἠθέλησα νὰ λάβω ὡς «δοκουμέντον» μίαν σειρὰν ἀπὸ ὑδατογραφίας ἀνθῶν, εἰς τὰ ὁποῖα πρῶτος ὁ κ. Ἄννινος, ἀπ' ὅλους ὅσοι κατὰ κόρον ἐζωγράρισαν ἀνθὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα, φαίνεται ὡς νὰ ἐδέσμευσε κατὶ αἰθέριον καὶ ὁροσερὸν, κατὶ ὡς αὐτὴν τὴν φυτικὴν ψυχὴν. Καὶ σήμερον ἀκόμη ὅταν εἰς τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς ζωγραφικῆς δημιουργίας τοῦ τύπου ματαίως προσπαθῶ νὰ συναντήσω ἕνα χαμόγελον ψυχῆς καὶ μίαν πνοὴν σκέψεως, μίαν γραμμὴν ἢ ὁποῖα νὰ διηγῆται κάποιαν ἐσωτερικὴν κίνησιν καὶ ἕνα χρωματισμόν, ὁ ὁποῖος νὰ προδίδῃ μίαν ἐσωτερικὴν κατάστασιν, τὸ ἔργον τοῦ Θέμου Ἄννινου, ὅσον καὶ ἂν εὕρισκται τοῦτο εἰς ἰδιαιτέραν σφαιρὰν, προβάλλει πάντοτε ἐμπρὸς μου εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς νεοελληνικῆς

ζωγραφικής, τὴν γραμμὴν τῆς ὁποίας ἡ ἐρημία δὲν εἶνε ἡ μόνη ἐρημία εἰς τὴν Ἑλλάδα.

★

Ὁ ποιητὴς κ. Παλαμᾶς εἰς μίαν κριτικὴν τοῦ διὰ τὸ «Ὀνειρον τοῦ Γιαννίρη» τοῦ κ. Ψυχάρη, ὀνομάζει τὸ μυθιστόρημα αὐτό : «Μυθιστόρημα τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς». Εἰς ποῖον βαθμὸν καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ζῆ καὶ ἐμφανίζεται εἰς τὰ ἔργα τῆς δημιουργικῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἄλλης καλλιτεχνίας ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, εἶνε ἓνα ἰδιαίτερον ὅλως ζήτημα, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν κρύπτω ὅτι αἰσθάνομαι μίαν ἰδιαιτέραν ἔλξιν. Ἐγίνε ὅμως καὶ γίνεται τελευταῖον τόσον πολὺς καὶ ποικιλότροπος λόγος διὰ τὴν περίφημον αὐτὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὥστε μία παρεκβατικὴ σελὶς δὲν

Μία γρανίτα στὰ τρία.
Δροσιὰ, φηγοῦρα καὶ οἰκονομία

Ἐὰν οἱ μαῦροι ἦσαν ἄσπροι καὶ οἱ ἄσπροι μαῦροι

θὰ εἶχε τὴν ἀναγκαίαν εὐρυχωρίαν εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ σημεῖωμα, ὅσον στενὰ καὶ ἂν συνδέεται μὲ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. Ὅπως δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὑπὸ μίαν εὐρυτάτην αὐτῆς μορφήν, ὅπως θέλει ὁ σοφὸς μου φίλος, κατοπτρίζεται καὶ ζῆ εἰς τὸ «Ὀνειρον τοῦ Γιαννίρη», ἡ ἰδία ψυχὴ ὑπὸ μίαν ἐπίσης εὐρείαν, ἰδιότυπον καὶ συγχρονωτέραν ἐμφάνισιν, σπαρταρίζει ἀπὸ ἐξαιρετικὴν ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θέμου Ἀννίνου. Ἡ γελοιογραφία τοῦ κ. Ἀννίνου, εἶνε χωρὶς ἄλλο ἢ κατ' ἐξοχὴν «γελοιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς». Ἴσως ὁ ὅρος «γελοιογραφία», μὲ τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται ὁ κάπως πλέον οὐδέτερος εἰς τὴν αἰσθῆσιν καὶ δι' αὐτὸ ἐλαστικώτερος καὶ πλατύτερος ὅρος τῆς «caricature», περιορίζει προχείρως τὴν ἀντίληψιν τῆς τέχνης αὐτῆς, ἡ ὁποία ὑπερβάλλουσα μὲ μίαν ὑπέροχον ἐλευθερίαν τὴν φυσικὴν ἀλήθειαν τῶν φαινομένων, διατείνουσα εἰς ὅλην τὴν δυνατὴν τῶν ἐλαστικότητάς τὰς καιρίας γραμμὰς, αἱ ὁποῖαι ὀμιλοῦν καὶ ὁποῖαι διηγοῦνται, συμπλέκουσα μὲ μίαν ὥραιαν αὐθαιρεσίαν τὰ ἀντίθετα καὶ τὰ ἄσχετα διὰ νὰ ἀποσταλάξῃ ἀπὸ τῶν γάμων τῶν ἀντιθέσεων τὰς ἐνδοτέρας καὶ ἀποκρύφους συγγενείας τῶν πραγμάτων, καὶ ἀποσπῶσα ὡς πρῶτον ἀναγκαῖον σὺμπωμα τὸν σπασμὸν τοῦ γέλωτος, ὅστις εἶνε ἓνα φυσιολογικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον γεννᾷ κυρίως ἢ ἀπότομος σύγκρουσις τῶν ἀντιθέσεων ὑπὸ ὀρισμένης συνθήκας, εἶνε ταυτοχρόνως μία τέχνη συλλαμβάνουσα πολλάκις τὴν ζωὴν εἰς τὴν μυχιατέραν αὐτῆς οὐσίαν καὶ ἀποκαλύπτουσα συχνὰ τὴν εἰρωνείαν, ἡ ὁποία δίνει μ' ἓνα δίκτυον τὴν ζωὴν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τόσον σφικτὰ, ὥστε νὰ μὴν εἶνε παραδόξολογία ὅ,τι ἐξέφραζεν ἓνας πανθειστὴς ὁ Στέφαν Σχοῦτσς, λέγων, ἂν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς, ὅτι ὁ γέλως εἶνε ἡ ἔκφρασις τῆς χαρᾶς, ποῦ αἰσθανόμεθα ἀνακαλύπτοντες ὅτι ἡ φύσις ὀλόκληρος μᾶς ἐμπαίζει. Καὶ δὲν εἶνε παράδοξον, ἂν ὑπὸ τὰς γραμμὰς

Γιάννης Ψυχάρης

Παύλος Μπουρζέ

της γελοιογραφίας, ὅχι βέβαια τῆς χυδαίας γελοιογραφίας, ἡ ὁποία κάμνει τὴν εὐτυχίαν τῶν ὄχλων, ἀναπηρᾷ πολλάκις ἢ τραγικῆ καὶ σακρυσμένη σκέψις, ὅπως εἶδα νὰ τὴν σύρη τόσο ὑπερόχως ἢ μολυβδῆς ἐνός Ρώψ, καὶ προβάλλει ἢ φιλοσοφικὴ ἀλήθεια καὶ ἀναδύεται ἢ ζωὴ γυμνοτέρη καὶ εἰλικρινεστέρα, διότι ἀπολυτρώνεται ἀπὸ τὴν σοβαρότητα τῆς ἐπιφάσεως, ἢ ὁποία εἶε τὸ πλέον ἀπατηλὸν εἶδος τοῦ προσωπείου. Ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τῆς μεγάλης γελοιογραφίας, ἢ γελοιογραφία τοῦ κ. Ἀννίνου, ἐπειδὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποκαλύπτῃ μίαν εὐρυτάτην ἔκτασιν τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, εἶνε πρὸ πάντων ἀξία νὰ διομασθῇ γελοιογραφία τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Ὁ φυλλομετρῶν τὴν μακρὰν ἐξέλιξιν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἀννίνου, ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀτελῆ καὶ παιδικὰ του λευκώματα μέχρι τοῦ « Ἀσμοδαίου » καὶ μέχρι τοῦ « Ἀστεως » δὲν δύναται νὰ εἰπῇ ὅτι ὑπὸ τὴν μέχρις αἵματος χαραγμένην γραμμὴν ὄλων τῶν τύπων τῆς πολιτικῆς, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ζωῆς ἐν γένει, τῶν ὁποίων ὑπέκλειψε τὴν καιρίαν ἔκφρασιν καὶ τὴν χαρακτηριστικὴν χειρονομίαν καὶ τοὺς παροδικοὺς συνδυασμοὺς καὶ τὰς στιγμιαίας προσεγγίσεις, πᾶν ὅ,τι κρύπτει ἢ προσποιήσῃ καὶ ἢ ἐπιφάσει, πᾶν ὅ,τι λησμονεῖ ἢ ἱστορία καὶ ἀπαξιοῖ ἢ εἰκὼν καὶ παρέργεται ἢ παράδοσις, δὲν δύναται νὰ εἰπῇ ὅτι δὲν διαβλέπει ἕνα μέγαν τμήμα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον ἀπαθανατισμένον ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ σκόμματος καὶ τῆς εἰρωνείας, γεννᾷ τώρα ἀπὸ τὸ μακρυνόν σμμεῖον τοῦ ἀντικρύσματος τὴν σκέψιν καὶ τὴν μελέτην, ἣτις καμμίαν δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὸν πρόχειρον γέλωτα· καὶ δὲν δύναται ἀκόμη νὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν φορὰν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων ἢ ὄθσις πηγάζει πολλάκις ἀπὸ μίαν χειρονομίαν, ἢ ὁποία ματαίως θάναζητηθῇ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν εἰκόνα, διότι εὐρίσκειται δεσμευμένη

τῆς γελοιογραφίας, ὅχι βέβαια τῆς χυδαίας γελοιογραφίας, ἡ ὁποία κάμνει τὴν εὐτυχίαν τῶν ὄχλων, ἀναπηρᾷ πολλάκις ἢ τραγικῆ καὶ σακρυσμένη σκέψις, ὅπως εἶδα νὰ τὴν σύρη τόσο ὑπερόχως ἢ μολυβδῆς ἐνός Ρώψ, καὶ προβάλλει ἢ φιλοσοφικὴ ἀλήθεια καὶ ἀναδύεται ἢ ζωὴ γυμνοτέρη καὶ εἰλικρινεστέρα, διότι ἀπολυτρώνεται ἀπὸ τὴν σοβαρότητα τῆς ἐπιφάσεως, ἢ ὁποία εἶε τὸ πλέον ἀπατηλὸν εἶδος τοῦ προσωπείου. Ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν τῆς μεγάλης γελοιογραφίας, ἢ γελοιογραφία τοῦ κ. Ἀννίνου, ἐπειδὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποκαλύπτῃ μίαν εὐρυτάτην ἔκτασιν τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, εἶνε πρὸ πάντων ἀξία νὰ διομασθῇ γελοιογραφία τῆς ἐλληνικῆς

Ὁ βερώνος Κομπερτέν

ΣΔ

ΡΗΣ

Γεώργιος Σουρῆς

εἰς μίαν σελίδα τοῦ « Ἀσμοδαίου » καὶ τοῦ « Ἀστεως », ὅπου τὴν διέσωσε ἢ πέννα τοῦ γελοιογράφου.

★

Ἡ ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς γελοιογραφίας ἀρχίζει μὲ τὸν Θέμον Ἀννίνου. Εἰς τὴν χυδαίότητα τῶν πρὸ αὐτοῦ βαναύσων σχεδιασμάτων δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ζητήσῃ κανεὶς οὔτε προκατόχου, οὔτε παράδοσιν οἰανδήποτε. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μὲ τοὺς δύο μεγάλους ὀφθαλμοὺς, οἱ ὁποῖοι μαζί μὲ ἕνα σατανικὸν ὑπογένειον ὑποτελοῦν ὄλην τὴν χαρακτηριστικὴν φυσιογνωμίαν του—ὅπως ἀρέσκειται ναὐτοσχεδιάζεται—μίαν ἡμέραν τοῦ 1875 ἔρριψεν εἰς τὸ μέσον τὰς πρῶτας αὐτοῦ ἐντόνους γραμμάς εἰς ἕνα φύλλον τοῦ ὁποῖου σήμερον ὁ ὀγκώδης καὶ δυσεύρετος τόμος περικλείει τὴν σπαρταριστὴν ἱστορίαν μιᾶς ἐποχῆς καὶ μιᾶς ἐξελίξεως. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς διὰ τὸν ὁποῖον εἴμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπαναλάβῃ ὅ,τι ἐλέγχθη πρὸ ὀλίγου διὰ τὸν Ρενουάρ, ὅτι σχεδιάζει ὅπως ἀναπνεῖ, ὅτι δὲν εἴμπορεῖ νὰ ἰδῇ καὶ νὰκούσῃ χωρὶς νὰ σχεδιάσῃ, ὡσάν τὸ σχέδιον νὰ ἔγινε δι' αὐτὸν ἕκτη αἴσθησις, προσηλόνων μὲ ἀπληστίαν καὶ φιλονεῖσμὸν ἀδιάκοπον ὅλας τὰς ἐντυπώσεις τῆς ζωῆς, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, ὁ διαβολικὰ συμπαθητικὸς, τοῦ ὁποῖου τὸ βλέμμα φοβίζει ταυτοχρόνως καὶ γοητεύει τὴν λείαν του, ὡς τὸ βλέμμα τοῦ ὄρεως, ἦλθεν εἰς μίαν παράδοξον ἐποχὴν, ὅπου τὸ κωμικὸν ἐπέπλεον ὡς ἐξάρρημα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζυμώσεως καὶ ἦλθεν ὡς ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον γέννημα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

Ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ, μεταβαίνουσα ἀποτόμως ἀπὸ μίαν κατάστασιν εἰς μίαν ἄλλην, ἐξυπνώσα ἀπὸ τὴν παλαιὰν παράδοσιν εἰς μίαν ἀτμοσφαῖ-

Θέμος Ἄννινος
(Αὐτοπροσωπογραφία)

ραν νέαν, τὴν ὁποίαν ἐπλαττε γύρω τῆς ἡ ἐλευθερίας καὶ ὁ ξένος πολιτισμὸς, ἐπαρουσίαζε καὶ παρουσιάζει ἀκόμη τὸ θέαμα ὄλων τῶν ἀποτόμων μεταβολῶν καὶ ὄλων τῶν ἀποτόμων μεταβάσεων. Ὁ αὐτοσχεδιασμὸς μιᾶς νέας πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς ὑπῆρξε πλούσιος εἰς γραφικὰς παραστάσεις, ὑπὸ τὴν σοβαρότητα τῶν ὁποίων ὁ διάβολος τοῦ κωμικοῦ ἐπρόβαλε μὲ σατανικὴν ἐπιμονὴν τὴν οὐράν του. Ἡ ἐξέλιξις ἦτο παράδοξος. Ἡ ὠραία σκαιοτήτης καὶ αὐθαιρέσια, ἡ ὁποία ἔκαμαν τὸν ὀρεσίθιον καὶ τὸν πολεμιστὴν ὠραιότερον ἀκόμη, ὅταν περιεβλήθη τὸ φράγκικον ἐνδύμα καὶ ἦλθε νὰ ἐγκαθιδρυθῆ εἰς τὰς λειτουργίας ἐνὸς κράτους, μὲ ἓνα δανεικὸν καὶ ἀσυνείθιστον μηχανισμόν, ἐπαρουσίασεν ὅλα τὰ θεάματα, τὰ ὁποία ἀπεκρυστάλλωσεν ἡ πέννα τοῦ ἑλληνικοῦ γελοιογράφου. Πολιτικοὶ ἄνδρες, ἐπίσημοι λειτουργοὶ τοῦ κράτους, ἀξιωματοῦχοι κάθε εἶδους καὶ ρυθμοῦ, κρύπτοντες κάτω ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ καπέλα καὶ τὰ στενὰ ἐνδύματα σκαιοτήτης καὶ πονηρίας καὶ ἀφελείας καὶ μεθόδους καὶ λόγους ἐνὸς παρελθόντος, σβυνομένου ὁσημέραι, ἔγιναν οἱ τύποι ἀπὸ τοὺς ὁποίους πλημμυροῦν οἱ πρῶτοι τόμοι τοῦ «Ἀσμοδαίου». Ὁ ἐμπειρισμὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἕνας γενικὸς ἐμπειρισμὸς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, ἀνυπότακτος καὶ θρασὺς, κάτω ἀπὸ τὸ πρίσχημα καὶ τὴν προσωπίδα, στενοχωρημένος ὑπὸ τὴν ἐπίπλαστον πειθαρχίαν εὐρυτέρων ἰδεῶν καὶ βόσκων εἰς τὰ λειβάδια τῶν μεγάλων λόγων, προδιδόμενος κάθε στιγμὴν ἀπὸ τὰ ἀκατάσχετα κινήματα τῶν πρώτων ἔξεων καὶ ὄρων, εἶδιεν ἐν ἄλλο θέαμα παράλληλον τοῦ πρώτου. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῶν ἀπλῶν καὶ ἀρελῶν ἀνθρώπων ἀφ' ἑτέρου, προσπαθοῦσα νὰ ὑποταχθῆ εἰς μίαν ξένην ἐθιμοτυπίαν, τὴν ὁποίαν κατὰ βάθος ἐπεριφρόνει καὶ ἡ ὁποία τὴν ἐστενοχωρεῖ ὡς ἀλυσσόμενα, ἄφινε νὰ τὴν διαφεύγῃ ἓνα κίνημα ἀσθητικῆς

στενοχωρίας, ἐγγίζον εἰς τὰ σύνορα τῆς καθαρᾶς κωμικότητος. Ἡ πέννα τοῦ ἑλληνικοῦ γελοιογράφου ἐδέσμευσε εἰς μίαν ἀπαράμιλλον παράστασιν ὅλον αὐτὸ τὸ θέαμα μιᾶς κοινωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶδιεν παράδοξον μιμικὴν πολιτικοὺς ἄνδρες, βουλευταί, στρατιωτικοὺς βαθμοφόρους, λειτουργοὺς τοῦ κράτους, διδάσκαλοι συρόμενοι ἐν παραζάλῃ ὀπίσω ἀπὸ τὸ ἄρμα τοῦ ἑλληνισμοῦ, προφήται ἀσυστάτων ἰδανικῶν, καλλιεργηταὶ χιμαιρῶν, λογοκόποι καὶ λογοπλάνοι, φωνασκοὶ ἡλίθιοι καὶ φωνασκοὶ κατεργαροί, πατριῶται τῶν ταμπουρλίων καὶ μεγαλοϊδεάται τῆς δεκάρας, καὶ ἔπειτα μία οἰκογένεια ἀρχίζουσα νὰ διαριεῖται παράδοξως ἀπὸ τὸ ἐνδύμα καὶ τὰς ἔξεις, ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς εἰς ἄλλην, παρουσιάζουσα τὸ θέαμα ὄλων τῶν κωμικῶν ἀντιθέσεων, αἱ ὁποῖαι ἔκαμαν τὴν εὐτυχίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Θέμου Ἄννινου, μὲ τὰ φέσια καὶ τὰ κοντογούνια τῶν μητέρων παρακολουθοῦντα εἰς ὑποταγὴν μοιραίαν τὰ πτερωτὰ καπέλα καὶ τὰ πολύχρωμα ὀμβρελλίνα τῶν θυγατέρων, μὲ τὴν βράκα καὶ τὴν φουστανέλλαν τῶν πατέρων καὶ τῶν πάππων προστριβομένην μὲ συστολὴν πρὸς τὰ στενὰ ἐνδύματα καὶ τοὺς ἀνθισμένους λαϊμοδέτας τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἐγγόνων. Καὶ μαζὶ μὲ τὰ πανοράματα αὐτὰ τῶν ἀντιθέσεων τῶν ἐσωτερικωτέρων ἐδέσμευσεν ἀκόμη ἡ πέννα τοῦ γελοιογράφου ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τὴν ἐξωτερικὴν, τὸν ἐκφυλισμὸν τοῦ ἐνδύματος, τὴν ἀπαράμιλλον ἀνάμιξιν τῆς φραγκορραπτικῆς μὲ τὴν ἑλληνορραπτικὴν, ὅλας τὰς χειρονομίας τοῦ χειρισμοῦ τῆς κάππας ὑπὸ τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐπανωφόρι, ὅλην τὴν κίνησιν τοῦ μυϊκοῦ συστήματος μιᾶς καταργηθείσης χρήσεως καὶ τὴν προσαρμογὴν τῆς τὴν ἀσυμφιλίωτον πρὸς τοὺς νέους τρόπους, ὅλον τὸν ἀταθισμὸν μιᾶς πλαστικῆς ἡ ὁποία παρέμεινε χωρὶς τὴν ἀρχικὴν ἀνάγκην εἰς μίαν νέαν ζωὴν, ὅπως μένουσι πρὶ ἀτροφῆσιν καὶ ἐξελθῆσθαι εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τῶν ζώων τὰ κινήματα τὰ περιττὰ τῶν παλαιότερων περιόδων τῆς ζωῆς τοῦ εἶδους.

Μάταιον θὰ ἦτο νὰ παρηγορηθῆ κανεὶς εἰς μίαν ξηρὰν περιγραφὴν, ἐστερημένην τῆς ἐμφύχου γραμμῆς τοῦ ἑλληνικοῦ γελοιογράφου, ὅλους τοὺς τύπους καὶ ὅλας τὰς συνθέσεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας πλημμυροῦν οἱ παχεῖς τόμοι τοῦ «Ἀσμοδαίου», τοῦ ἑβδομαδιαίου καὶ τοῦ καθημερινοῦ «Ἀστεως». Οἱ τόμοι οἱ πολιτικοὶ, ἀπὸ τοῦ Βούλγαρη καὶ τοῦ Ζαΐμη καὶ τοῦ Κουμουνοδούρου καὶ τοῦ Τρικουπῆ μέχρι τῶν ἐπιζώντων ἔμειναν κλασικοὶ ὑπὸ τὴν ἐντονον γραμμὴν τοῦ Ἄννινου. Ὅλοι ἀκόμη οἱ παράδοξοι κοινοβουλευτικοὶ καὶ κοινωνικοὶ τύποι, ὁ Κασμάτης—εἰς τὴν περίφημον γελοιογραφίαν τοῦ Νουμέτρου, ἡ ὁποία ἔκαμε τὸν πρῶτον θρίαμβον τοῦ «Ἀσμοδαίου»—οἱ ἀδελφοὶ Ἰακωβάτοι, ὁ ἰατροφιλόσοφος Πύρλας, ἡ περίφημος ἀηδὼν τῆς Βουλῆς, ἡ κυρία Ρουζοῦ, καὶ τόσοι ἄλλοι καὶ ἔπειτα ὅλοι οἱ ἀνώνυμοι τύποι τῶν πρωτογενῶν γκαρσονίων καὶ τῶν ἐρυθροχυτώνων κλητήρων μὲ τὰς ἀνυποτάκτους κόμας, τῶν κουτσάκιδων μὲ τὰ πλατύτατα ζωνάρια καὶ τὴν κυματοειδῆ πλαστικὴν, τῶν κομψευσμένων καὶ τῶν δανδῆδων, καὶ ἔπειτα ἡ πλουσία σειρά τῶν γυναικίων τύπων εἰς ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐνδύματος, τοῦ συρμού, τῆς πτωχολαζωνείας καὶ τῆς ἐρωτοτροπίας, ἀποτελοῦν μίαν γελοιογραφικὴν πινακοθήκην ἀπεριγράπτου πλοῦτου. Ὁ κ. Ἄννινος ἀνεζήτησε τοὺς τύπους τοῦ παντοῦ,

Ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Μιστριώτης

εἰς τὸ βουλευτήριον, εἰς τοὺς ἀντιθαλάμους, εἰς τὸ καπηλεῖον, εἰς τὰς αἰθούσας, εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸν ἀγρόν, εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὸ σπίτι, εἰς ἐντοπίους καὶ ξένους. Ἡ σειρά τῶν τελευταίων τούτων, ἡ σειρά ὄλων τῶν διπλωματικῶν, κοινωνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν προσωποποιήσεων, ὅσοι ἔλαμψαν εἰς τὰς αἰθούσας καὶ τὰς καρδίας τῶν γυναικῶν, ὅσοι ἐγέννησαν σκάνδαλα ἢ ἐγέννησαν ἰλαρότητας, ὅσοι μᾶς ἐθάμβωσαν μὲ μίαν ἐξαφνικὴν διάβασιν καὶ ὅσοι ἐγέννησαν οἰκτεροὺς καὶ ἀδελφοποιητοὺς μεταξύ μας, ὅσοι μᾶς ἐκολάκευσαν καὶ ὅσοι μᾶς ὕβρισαν, ἠμποροῦσαν νὰ ποτελέσουν ἓνα ἰδιαιτέρον λεύκωμα, τοῦ ὁποίου τὸ μεγαλεῖτερον μέρος εὑρίσκειται εἰς τὰ πλοῦσια χαρτοφυλάκια τοῦ Θεόμου Ἀννίνου. Διότι πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ μέγιστον ἴσως μέρος τῆς ἀφθόγου παραγωγῆς τοῦ Ἑλλήνος καλλιτέχνου μένει ἀδημοσίευτον καὶ ἀγνωστον ἀπὸ τὸ κοινόν. Καὶ εἶνε παρὰ τὰ ἔργα αὐτὰ, τῶν ὁποίων μερικὰ ὄρατα δείγματα συσχεύουν τὸ σημεῖωμα αὐτὸ, ἡ σειρά τῶν νεωτάτων ὑδατογραφῶν τοῦ Θεόμου Ἀννίνου, εἰς τὰς ὁποίας τὴν σκληρὰν ἀκωκὴν τῆς μολυβδίδος, τὴν φθάνουσαν μέχρις αἵματος, ἀντικατέστησε ὁ ἀπαλώτατος χρωστήρ, τῶν ὑδατογραφῶν αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπαρουσίασαν τὰ ἰδανικώτερα ἄνθη ἐξ ὧν ἐξωγραφήθησαν ποτὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διὰ τὰ ὁποῖα νομίζεις ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἐξύμωσε τὰ χρώματά του μὲ σταγόνας ὀρούου

καὶ ἔπειτα αἱ ἀπαράμιλλαι ἐκείναι ἀπόψεις τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὰς ὁποίας ἐργάζεται τώρα ὁ διδάσκαλος μὲ ἀγάπην, κομμάτια τῆς πόλεως γραφικὰ, παρμένα μὲ ἰδιόρρυθμον καὶ ἀθρὰν καλαισθησίαν ἀπὸ σημεία ὑψηλὰ, τοπία ἀποτελούμενα ἀπὸ τομὰς σπιτιῶν καὶ δρόμων εἰς συνδυασμοὺς ἀετωμάτων καὶ τρούλλων καὶ ὑπερώων καὶ ἀνδρῶν, μὲ ἀποπτα Λυκαθητῶν καὶ Ἀκροπόλεων, μὲ βάθη κυανῶ κεντημένα ἀνάμεσα εἰς τὴν πολυχρωμον δαντέλλαν βυζαντινῶν κωδωνοστασιῶν, κάτι τι τοῦ διαλαλεῖ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ψυχὴν τῆς λευκῆς πόλεως μὲ μίαν πόησιν ἀθροτάτην χρωμάτων καὶ τόνων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀναθυμιᾶται γλυκύτατα ἡ ἁρμονία τῆς μουσικῆς σκέψεως. Καὶ ἡ νέα αὕτη σειρά τῶν ἔργων τοῦ Θεόμου Ἀννίνου, μίαν σειράν ἣτις ἔρχεται νὰ παρουσιάσῃ ὑπὸ μίαν νέαν μορφήν τὸ τάλαντόν του, ἔρχεται ἀκίμη νὰ πιστοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν, ποῦ ἐξέφρασεν ὁ Ζουμπέρ, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου γελοιογράφου ἀπαιτεῖται κατ' ἐξοχὴν ἡ αἰσθησις τοῦ ὠραίου, εἰς τὴν εὐρυτέραν αὐτοῦ μορφήν, τοῦ ὁποίου τὸν τύπον πρέπει νὰ περικλείῃ εἰς τὴν ψυχὴν του ὁ γελοιογράφος, διὰ νὰ αἰσθανθῇ βαθύτερον καὶ νὰ συλλάβῃ ἀσφαλέστερον τὴν ἄρνησιν ἢ τὴν παρεκτροπὴν αὐτοῦ, ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ βαθυτέρα γνώσις τῆς χαρᾶς εἶδει τὴν βαθυτέραν αἰσθησιν τῆς θλίψεως

Γαστήρ ἐν ἐνεργείᾳ

(Ἀπὸ ἀνέκδοτον ἀκουαρέλλαν γραφεῖσαν τὴν ἐποχὴν ἣν ὁ Βίσμαρκ ἀπεκάλεσε τοὺς Κρήτας γαστέρας ἀργᾶς)

Ένα ποτήρι μύρα
(Αυτόπροσωπογραφία)

καί ἡ βαθυτέρα γνώσις τῆς θλίψεως δίδει τὴν βαθυτέραν αἰσθησιν τῆς χαρᾶς, ἀπαράλλακτα ὅπως ἀπὸ τὰς μελαγχολικωτέρας φύσεις εἶδομεν πολλάκις νάναβλύζη ὀρσοειωτέρα ἢ ποίησις τῆς φαιδρότητος καὶ ἀπὸ τῆς φαιδρότερας ψυχᾶς νά χύνωνται σκοτεινότερα τὰ νάματα τῆς ποιητικῆς μελαγχολίας, ὡς ὑπὸ ἓνα νόμον μοιραίων ἀντιθέσεων.

★

Ὁ χαρακτήρ τῆς γελοιογραφίας τοῦ Θέμου Ἀννίνου εἶνε ἰσχυρώτατα σατυρικός. Ἐὰν τὸν συγκρίνη κανεὶς πρὸς τὴν ποίησιν τοῦ Σουρή, μίαν ποίησιν ἢ ὅποια ἐβλάιζε παραλλήλως πρὸς τὸ ἔργον τοῦ γελοιογράφου, ἔχει μίαν ἀντίθεσιν. Ἡ ποίησις τοῦ Σουρή ὅταν συλλαμβάνη εἰς τὰ δίκτυά της τὰς κωμικότητας τῆς ἡμέρας, ἡ λεία της δὲν σπαρταρίζει ἀπὸ ἀγωνίαν. Γελά καὶ αὐτὴ μαζὺ μὲ τὸν ποιητὴν. Ἀντιθέτως ἡ ἀκωκὴ τῆς μελυθίδος τοῦ Ἀννίνου βυθίζεται τὰς περισσοτέρας φορές ὀδυνηρότατα εἰς τὰς σάρκας. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ σάτυρα αὐτῆ τῶν γραμμῶν παίζει μὲ τὸν ἠπιώτερον τρόπον καὶ ὅταν ἀκόμη προσπαθεῖ νά θωπεύσῃ τὴν λείαν της καλοκαγάρθως, οἱ ἐκλεκτοὶ της ἔχουν τὴν ἀνησυχίαν τοῦ ποντικιοῦ, τὸν ὅποιον θωπεύει μὲ τὰ μαλακώτατα πέλματά της ἢ γάτα. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀπαλὸν πούπουλον αἰσθάνονται τὴν γαμπρότητα τῶν ὀνύχων. Ἐγνώρισαν ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι θὰ εἶδον κατὶ τι εἶναι εἰμποροῦσαν νάπαλλαγθοῦν καὶ ἀπὸ τὰς θωπειᾶς ἀκόμη τοῦ ἑλληνος γελοιογράφου. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, προτοῦ τὰ ἦθη ἀπαλυνθοῦν καὶ ἡμερώσουσιν ἐπιω-

δήποτε, κατὰ τὴν ὁποίαν κατέπιν μιᾶς γελοιογραφίας ὁ Ἀννίνος ἠναγκάζετο νά οἰκουρήσῃ καὶ νά μὴν ἐμφανισθῇ εἰς τὴν ἀγορὰν ἕως ὅτου παρέλθῃ ὁ πόνος τῶν κεντημάτων του, ὑπῆρξαν γελοιογραφίαι, αἱ ὁποῖαι ἀκόνισαν φονικά ὄπλα κατὰ τοῦ ἑλληνος γελοιογράφου καὶ ὑπῆρξαν φύλλα τοῦ « Ἀσμοδαίου », τὰ ὅποια διέσπασαν πολιορκίας μαχουροφόρων καὶ διήνυσαν σκολιὰς ὁδοὺς διὰ νά φθάσουν ἀπὸ ἓνα μυστικὸν τυπογραφεῖον εἰς τὰς χεῖρας τῶν μικρῶν πωλητῶν. Θὰ ἐφθανα εἰς ἀπεραντολογία, εἰάν ἐπεχείρουσιν καὶ μόνον νάπαριθμήσω τὰς γελοιογραφίας τοῦ Ἀννίνου, αἱ ὁποῖαι ἔκοψαν ὑπνους καὶ ἐτάραξαν χολὰς καὶ ἐξήγειραν γρόθους εἰς τὸν ἀέρα. Ὁ φυλλομετρῶν σήμερον τὰ σώματα τοῦ παλαιοῦ « Ἀσμοδαίου », ὅτον καὶ ἂν εἶνε ξένος τῆς ἐποχῆς, ξένος τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων, θὰ εἰμπορέσῃ ἀκίπως νά συλλάβῃ τὰς

Ὁ τενόρος Ἀνσέλμης
(Ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ ἀθηναϊκοῦ θεάτρου)

γραμμὰς, αἱ ὁποῖαι ἐσπάραξαν ζωντανὰς σάρκας. Εἶνε γραμμαὶ αἱματόφυρτοι. Καὶ τὸ ὄπλον αὐτὸ τῆς βωβῆς σατύρας τὸ ὅποιον ἔχυσεν, εἰς ἀφαίμαξιν συχνὰ σωτηρίαν, ὀλίγον ἑλληνικὸν αἷμα, ἔγεινε πολλάνκις ὄργανον πατριωτικῆς ἐκδικήσεως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἑλληνος γελοιογράφου, εἰς στιγμὰς πατριωτικῶν ἀδημονιῶν, ὑπὸ τὴν ὕβριν καὶ τὰ ραπίσματα τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς καὶ τὴν ἀνακούφισιν τὴν ὁποίαν ἐπροξένησεν εἰς περιστάσεις ἢ ἐκδίκησης τῆς ἑλληνικῆς γελοιογραφίας, δὲν τὴν ἐπροξένησε βλῆ ἢ πεζὴ καὶ ἔμμετρος διαμαρτυρία, ἢ ὅποια ἀπέθανε τὴν ἐπαύριον. Αἱ τελευταῖαι μεταξύ πολλῶν τοῦ εἶδους αὐτοῦ γελοιογραφίαι τοῦ Βίσμαρκ, συνθέσεις ὑπέροχοι πρώτης τάξεως, ἔκαμαν θριαμβευτικῶς τὸν γύρον τοῦ κόσμου, ἀνάκημοσιευθεῖσαι ἀπὸ τὸν ξένον τύπον καὶ ἀπομείναςαι ὡς μνημεῖα μιᾶς ἀξιοπρεπῶς εὐφυοῦς καὶ πικροχόλου διαμαρτυρίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοῦ αἰθιροῦ ἀρχικαγκελαρίου. Δὲν θὰ λησμονήσω δὲ ποτὲ—ὅπως δὲν θὰ εἶναι λησμονήσουσιν ὅσοι τὴν εἶδαν—τὴν μεγάλην ἐκείνην γελοιογραφίαν τοῦ ἀνταποκριτοῦ τοῦ Λονδίνου « Χρό-

νου», με τὴν σατανικὴν ἐπιγραφὴν: The «Times» is money, μίαν γελοιογραφίαν με τὴν ὅποιαν ἐπληρώθη με τὸ βῆρος τοῦ χρυσοῦ ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ παγκοσμίου φύλλου κάθε λέξιν τὴν ὅποιαν ἐτηλεγράφησε διὰ τὸ κρητικὸν ζήτημα ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴν μεγαλόνησον. Ἐὰν τώρα ὅλον τὸ ἔργον τοῦ Θέμου Ἀννίνου, εἰς τὸ ὅποιον περιεκλείσθη ὑπερόχως ὅ,τι χαρακτηριστικώτερον ἐπαρουσίασεν ἢ ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ ἢ ἑλληνικὴ ζωὴ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, δὲν ἀρκεῖ νὰ διεκδικήσῃ τὸν τίτλον τῆς «γελοιογραφίας τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς», διὰ τὸν ὅποιον ψηφίζω ἀνεπιφύλακτως ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐγὼ, τὸ τελευταῖον αὐτὸ τμήμα τῆς πατριωτικῆς γελοιογραφίας τοῦ μοναδικοῦ διδάσκαλου ὑπεραρκεῖ, νομίζω, διὰ νὰ ποιεῖται εἰς τὸν Θέμον Ἀννίνου ὁ τίτλος τοῦ ἑθνικοῦ γελοιογράφου, ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦλάχιστον ποῦ ἀπεδόθη εἰς μίαν λεγεώνα ποιητῶν, τῶν ὁποίων λησμονῶ καὶ αὐτὰ τὰ ὄνόματα.

Παῦλος Νισθάνας

ΗΙ ΜΑΓΙΣΣΕΣ

ΥΠΟ Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ὅταν καθρχόμεθα πρὸς τὸ παλαιὸν χωρίον λίαν πρωτῶ, ἄλλοι πεζοί, ἄλλοι εἰς γαϊδουράκια καθάλλα· οἱ ἄνδρες μετὰ τὰ ἐπανωφόρια ἐπ' ὤμου, αἱ γυναῖκες ἀνυπόδητοι, μετὰ τὰ πασουμάκια τους μέσα εἰς τὸ καλάθκι, τὸ ὅποιον ἐκρέματο ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνός των· τὰ παιδιὰ τρέχοντα, θορυβοῦντα, ψάχνοντα νὰ εὑρωσι φωλεάς, κυνηγοῦντα εἰς τοὺς θάμνους τῆς παταλούδας, προτρέχοντα, ἢ ἀπεπλανώμενα καὶ μένοντα ὀπίσω· πάντοτε ὁ κορυφαῖος τῆς συνοδίας μας, ὁ παπᾶ-Γιακουμῆς, ἴστατο εἰς μέρος τι ἄνωθεν μικροῦ κρηνοῦ, παρά τινα χαράδραν, ἐγγὺς συστάδος τινῶν δένδρων, καὶ ἔλεγε δεικνύων μικρὰν πτυχήν τοῦ ἐδάφους:

— Νὰ, ἐδῶ, ἔς αὐτὴν τὴν γούρνα, ἤσαν τὴν Μυρμήγκαινα πεθαμμένη μετὰ τ' ἄφρια στό στόμα.

Ἔϊτα ἡ Γερακῶ τῆς Σουσάνας, μία τῶν γυναικῶν τῆς συνοδίας, προσέειπε:

— Ναι· ὡς πόσα χρόνια νὰ εἶνε, παπᾶ;

Ὁ παπᾶς ἔλεγε μίαν χρονολογίαν:

— Ὡς εἰκοσιοκτὼ χρόνια.

Ἀκολουθῶς ἡ Μαλαμμῶ τοῦ Παπακωσταντῆ, ἄλλη συνοδός μας, ἐπέφερε:

— Κ' εἶχε φαρμακωθῆ μοναχὴ τῆς, ἢ ἄμοιρη! Κάνει νὰ λέμε Θεὸς σωρὸς τῆνε, παπᾶ;

Ὁ ἱερεὺς ἔκαμνε κίνημα ἀμηχανίας καὶ ἐνδοιασμοῦ, ὡς νὰ ἔλεγεν, «ἔτσι καὶ ἔτσι».

Καὶ τέλος συνεπλήρου ἡ Κυρατσούλα τὸ Διοματαράκι, ἄλλη γυνὴ μετέχουσα τῆς ἐκδρομῆς μας:

— Γιατί τὴν ἐπίασαν τὴ νύχτα νὰ κάνῃ μάγια. Ὁ γέρο-Παρθένος εἶπαν πῶς τὴν ἤρε.

Καὶ μετὰ τοῦτο ἐξηκολοβοῦμεν τὸν δρόμον μας.

Ἡ πτωχὴ φαρμακωμένη, ὡς τόσον, ἂν δὲν εἶχαν προσφέρει κόλλυθα εἰς τὴν μνήμην τῆς, καὶ δὲν εἶχαν κάμη συλλείτουργα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τῆς, ἰδοὺ ὅτι εἶχεν ἐκλέξει, ἀκουσίως βέβαια, μίαν τοποθεσίαν διὰ νὰ πέσῃ ν' ἀποθάνῃ τοιαύτην, ὥστε ὁ παπᾶ-Γιακουμῆς πολὺ συχνά, ὅταν ἐξετέλει τὰς τερπνάς ἐκδρομὰς ταύτας διὰ νὰ λειτουργήσῃ—ὑπῆρχον πολλὰ διατηρούμενα παλαιὰ παρεκκλήσια κάτω, εἰς τὸ τέρμα τῆς κατοφερίας ἐκεῖνης, ὅπου ἐσώζετο τὸ παλαιὸν ἀκατοίκητον σήμερον χωρίον—ἰδοὺ ὅτι ἀκουσίως, καὶ ἀνεπισήμως, τὴν ἐμνημόνευε, τὸ πρωτῶ, πρὶν «πάρῃ καιρὸν» ἀκούμα διὰ νὰ προσκομιδῆσῃ. Καὶ ἰδοὺ ὅτι τρεῖς ἐνοριτισαῖς του, ἡ Γερακῶ τῆς Σουσάνας, καὶ ἡ Μαλαμμῶ τοῦ Παπακωσταντῆ, καὶ ἡ Κυρατσούλα τὸ Διοματαράκι, συιετέλου εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦτο, ἢ μία ἀπευθύνουσα χρονολογικὰς ἐρωτήσεις, ὡς νὰ ἤθελε ν' ἀπαριθμήσῃ τὰ «χρόνια» καὶ τὰ «ξεχώματα» καὶ τὰ ἄλλα ψυχικά, ποῦ δὲν τῆς εἶχαν κάμη, ἢ ἄλλη προσθέτουσα ὅτι εἶχε φαρμακωθῆ μοναχὴ τῆς, καὶ ἡ τρίτη πληροφοροῦσα ὅτι τὴν εἶχαν εὔρη νὰ κάμη μάγια. Ἦτον ὡς νὰ ἐπεθυμοῦσαν νὰ τὴν «ξεκολάσουν», καὶ ὡς νὰ τῆς ἔκαναν συχώρια καὶ κόλλυθα.

★

Παρήλθον πολλοὶ χρόνοι, καὶ ὁ γέρο-Παρθένος δὲν ἐζοῦσε πλέον. Ἄλλ' ἤκουσα ἀπὸ τὸν Νικολάκην τοῦ Διανέλου, τὸν ὑστερον γενόμενον Νήφωνα μοναχόν, ὅστις ἦτον ἀναδεξιμῆς τοῦ μακαρίτου, νὰ διηγητῆται τὴν ἱστορίαν ὅπως τὴν εἶχεν ἀκούσῃ ἀπὸ τὸν γέρο-Παρθένον τὸν ἴδιον.

Σελήνη ἦτον, μεσάνυκτα. Ὁ γέρο-Παρθένος εἶχεν οἰκίσκον εἰς μίαν ἄκρην τῆς πολίτης, καὶ δίπλα εἰς τὸν οἰκίσκον ἦτον ἕνα χάλασμα ἢ κατάλυμα, καὶ παρέκει ἕνα πηγάδι, καὶ δύο ἀλυγαριές, καὶ ἕνας ἀπήγανος, καὶ δύο ἄλλα δένδρα. Ὁ γέρον εἶχε κοιμηθῆ ἐνωρίς, ὅπως ἐκοιμῶντο τότε οἱ ἄνθρωποι, καὶ εἶχε χορτάσει τὸν ὕπνον. Ἐσκόπη, ἐφόρεσεν ἕνα ροῦχο, διότι δροσιὰ καὶ Μάτιος ἦτον, καὶ ἐβγήκεν ἐξω ἀπὸ τὸ καλύθι του.

Ἡ νύχτα ὅλη, ὀλοφέγγαρο, νύχτα βαθεῖα. Ἐκοιμᾶτο ὅλη ἡ πλάσις, γυαλισμένη ἀπὸ τὸ φεγγάρι, καθὼς ἡ Νεράϊδα ὅπου πλαγαζέει καὶ καθρεφτίζεται στὴν βρύσιν, βαθεῖα στὰ βέμματα. Γλύκα καὶ δροσιὰ καὶ εὐωδία, ἤχος μυστικὸς ἐβγαίνειν ἀπ' τὰ βουνά, ἀπ' τοὺς λόγγους, ἀπ' τοὺς κήπους τριγύρω. Ὁ γέρο-Παρθένος ἐστάθη καὶ ἐκύτταξε καὶ ἐπίθει κάτι ν' ἀγροικῆσῃ, κάτι ν' ἀπολαύσῃ ἀπ' ὅλην αὐτὴν τὴν γλύκα. Ἀλλὰ δὲν ἤσθάνετο πλεον βαθεῖα. Μόνον ποῦ ἐθαύμαζε νὰ βλέπῃ.

Μόνον μίαν στιγμὴν ἐστάθη· εἶτα ἔκαμε δύο βήματα κατὰ τὸ εἰρῆπιον, τὸ κατάλυμα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον εὑρίσκετο ἀριστερά, βορειότερα ἀπὸ τὴν ἴσαν καλύθην του.

Τὸ κατάλυμα εἶχε δύο τοίχους ὀρθίους ἀκόμη, ἦτον ὑπαίθριον καὶ ἀνώροφον, εἶχε τρίτον τοίχον μισόν, καὶ ὁ τέταρτος ἔλειπεν ἐξ ὀλοκλήρου. Παρέκαμψε τὸν τοίχον τὸν μεσημβρινόν, τὸν ἀκέραιον, καὶ διευθύνθη

πρός τὸ μέρος τοῦ τοίχου τοῦ βορεινοῦ, τοῦ ἐντελῶς πεσμένου.

Ὅταν ἔφθασεν ἐξωθεν τοῦ τοίχου τοῦ ἀνκτολικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐσώζετο κατὰ τὸ ἥμισυ, ἔξασα τοῦ ἐφάνη ὅτι ἤκουσε μικρὸν ψιθυρὸν, καὶ ὡς πνοήν. Ἐστάθη καὶ ἐκύτταξε.

Βλέπει διὰ μέσου καὶ ὀπισθεν τοῦ τοίχου τούτου, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος ἦτον ὑπὲρ τὸ ἀνάστημα, εἰς δὲ τὸ μεσαῖον μέρος ἔφθανεν ἕως τὸ στόμα καὶ τὸν πώγωνα τοῦ γέρο-Παρθένης, βλέπει, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸν τοίχον, καὶ ἴσταντο τρία πρόσωπα.

Ἦσαν γυναῖκες· τρεῖς γυναῖκες γυμναὶ ὀλόγυμοι. Ὅμοιοι μὲ τὴν προμήτορα Εὐαν, καθ' ὃν χρόνον δὲν εἶχον χρησιμοποίηθ' ἀκόμη τὰ φύλλα τῆς συκῆς, καὶ δὲν εἶχον ῥαφή οἱ δερμάτινοι χιτῶνες. Εἰς τὴν σκιάν τοῦ ἐρείπιου, ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς νυκτὸς, τὸν περιαργυρούμενον καὶ διατριζόμενον ἀπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης.

Ἰσταντο ἐκεῖ, καὶ ἔκυπτεν ἡ μία κάτω εἰς τὸ ἔδαφος, σχεδὸν γονυκλινῆς, ἡ ἄλλη μισοσκυμμένη, ἡ τρίτη ὀρθία ἀκόμη. Εὗρισκοντο ὡς εἰς μυστήριον ἐκεῖ.

Δὲν ἦσαν φαντάσματα. Ἦσαν ὀλόσωμοι. Δὲν ἦσαν γυμναὶ σαρκὸς καὶ ὀστέων, διαφανῆ «περιπνεύματα» ὅπως ἦσαν γυμναὶ ἐνδουμάτων. Τί ἤθελαν;

Τί ἐμελέτων, τί ἐπεκαλοῦντο ἄρα, ἀπὸ τὴν ὠχρὰν Ἐκάτην, τὴν μητέρα των, τὴν πλέουσαν ὑψηλὰ εἰς τὸν αἰθέρα, αἱ τρεῖς αὐταὶ ἀπεπλοί, ἀναμφίεστοι ἱέρειαι; Ποίας ἔλεγον ἐπιφῶδες;

Ἰκέτευον τὴν ὑπέρφωον, τὴν ὑπέρφωον ἀργυρᾶν Σελήνην, μὲ τὰς μαύρας κηλίδας ἐπάνω τῆς, μὲ τὸν Κάϊν τὸν ἀδελφοκτόνον, πλακωμένον τὴν κεφαλὴν ἀπὸ πελώριον βράχον· τὴν ἰκέτευον καὶ τὴν ἐξελιπάρουν, αὐτὴν, ἥτις τόσον ὑψηλὰ βαίνει καὶ τόσον χαμηλὰ βλέπει, νὰ εὐδοκήσῃ, νὰ κατέλθῃ χαμηλότερα, νὰ συγκαταβῇ εἰς τὴν ἀδυναμίαν των, ν' ἀκούσῃ τὰς ἐπιφῶδες των, νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς εὐχὰς των.

Ἡ μία ἀπλῶς ἐπεθύμει νὰ λύσῃ τὴν μαγείαν ποῦ τῆς εἶχαν κάμη. Εἰς τὸν γάμον τῆς, τὴν ὥραν τῆς ἀλλαγῆς τῶν δακτυλίων, τῆς εἶχαν ἀβίξει τὰ κορίτσια». Ἐγέννα διαρκῶς θήλεα. Πέντε τῆς εἶχαν γεννηθῆ ἕως τώρα, καὶ ἡ γρηῆς, ποῦ γνωρίζουν ἀπ' αὐτὰ, ἔλεγον ὅτι ἐννεὰ ἐμελλε νὰ γεννηθῇ τὸ ὄλον.

Ἡ ἄλλη ἤθελε νὰ βλάψῃ μίαν ἐχθρὰν τῆς, μίαν ποῦ ἐμελέτα κακὰ δι' αὐτὴν, καὶ τὴν ἀπειλοῦσε, μὲ τὰ μαγία, νὰ τὴν ἐξολοθρεύσῃ, αὐτὴν καὶ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τὰ παιδιὰ τῆς. Ἀπεράσισε καὶ αὐτὴ νὰ ὀδοαθῇ τὰς μαγικὰς τέχνας, ἀμυνομένη διὰ ν' ἀποδώσῃ τὰ ἴσα. Ἡ μαγεία διὰ τῆς μαγείας λύεται.

Ἡ τρίτη, ὦ! δὲν ἤθελε νὰ εἶπῃ τί ἐπεθύμει. Ἴσως εἶχε μνηστῆρα, ἡ ἐραστὴν, ὅστις ἐυνατόν νὰ ἦτο καὶ μνηστῆρ, πιθανὸν νὰ ἐγένετο καὶ σύζυγος, πλὴν φεῦ! δὲν τὴν ἠγάπα πλέον· ἐκύτταζεν ἀλλοῦ, τοῦ εἶχαν χαλάσῃ τὰ μυαλὰ ἄλλαι γυναῖκες. Καὶ αὐτὴ ἐπροσπάθει νὰ κατασκευάσῃ φίλτρα ὑπὸ τὸ φέγγος τὸ μελιχρὸν, τῇ βοήθειᾳ τῆς εὐμενοῦς Ἐκάτης, διὰ νὰ τοῦ γυρίσῃ τὰ μυαλὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς. «Αἱ δὲ μὴ φιλεῖ, ταχέως φιλάσει». Ψάλλε, γλυκεῖα Σαπφῶ, παρηγόρει τὰς ὀμοφύλους σου.

Καὶ ἔκυπτον ὄλαι, καὶ ἐμελέτων, καὶ ἐψιθύριζον, καὶ ἐμελπον μὲ πραεῖαν φωνὴν τὰς ἐπικλήσεις καὶ τὰς ἐπιφῶδες των, εἰς μυστηριώδη γλώσσαν τὴν ὁποῖαν οὐδεὶς ποιητὴς δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ οὐδεὶς μουσικὸς δύναται νὰ σημαδογραφήσῃ.

Ἦλεως, Ἦλεως γενοῦ αὐταῖς, καλὴ Ἐκάτη! Ἦλεως, τὴν νύκτα ταύτην, ἀλλ' ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Κρίσεως;

*

Ὁ γέρο-Παρθένης, φιλόδοξος ἄνθρωπος, ὅστις ἀνεγίνωσκε καὶ ἐψάλλεν ἐπ' ἐκκλησίας, εἶδεν, ἐξέστη, κατεπλάγη. Ἀρῆκε πεπνιγμένην κραυγὴν.

Καταρχὰς τοῦ ἐφάνη ὅτι ἦσαν φαντάσματα. Μὲ τὸ δεύτερον βλέμμα ἐνόησεν ὅτι ἦσαν μάγισσαι.

Ἐδοκίμασε ν' ἀποσιεῖσῃ τὴν κεραινοδόλον νάρκην, ν' ἀποτιναξῇ τὸν ἐγρηγορῶτα ἐφιάλτην, νὰ κινήσῃ τὰς μολυβδίνους κνήμας, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν οἰκίσκον του.

Ἄλλ' ἦτον ἀργά. Ἡ βραχεῖα κραυγὴ του εἶχεν ἀκουσθῆ εἰς τὴν σιγὴν καὶ τὸ σκότος. Ἡ μία ἐκ τῶν μαγισσῶν, ἡ ἀντικρυζούσα αὐτόν, τὸν εἶδε, καὶ ἐνευσεν εἰς τὰς ἄλλας.

Καὶ αἱ τρεῖς ἔκαμαν ἄτακτον κίνημα. Ἴσως ἐζήτησαν νὰ φύγουν, νὰ κρύψουν τὴν στίλβουσαν γυμνότητά των, ἀπὸ τοῦ φέγγους τῆς σελήνης, τὸ ὅποῖον προσέθετε τὴν λευκὴν ὠχρὰν του εἰς τὸν χρώτά των. Πλὴν ὁ γέρο Παρθένης τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπίστευσε ὅτι θὰ ἐχυμοῦσαν ἐπάνω του καὶ αἱ τρεῖς, νὰ τὸν πνίξουν.

Τότε χωρὶς νὰ σκεφθῇ περίτρομος, λυθείσης τῆς γλώσσης του, ἐφώναξε:

— Σὰς εἶδα, σὰς ἐγνώρισα, παλῆστριγλας, μάγισσαι! Σὰς γνωρίζω... Αὐριο θὰ σὰς μαρτυρήσω στοὺς ἄντρες σας!...

Εἶπε ἀληθῆς ὅτι ἐψεύδατο, ἐξ ἀνάγκης, ἀπὸ τὸν φόβον του καὶ καμμίαν ἐκ τῶν τριῶν δὲν εἶχε γνωρίσει· ἡ δὲ φωνὴ ἐξῆλθε μὲ φρικώδη σπασμὸν τῆς σιαγόνας καὶ τοῦ στόματος.

Αἱ τρεῖς μάγισσαι τὰ ἔχασαν. Ἐν τῷ μεταξῦ, ὁ γέρο-Παρθένης ἠμπίρσε ν' ἀνακτήσῃ τὴν χρῆσιν τῶν ποδῶν του, καὶ πτερῶν, καὶ παραπίων, μὲ θίρυβον τόσον τῶν κνημῶν, ὡς νὰ ἦσαν ζυλιασμένοι αὐταί, ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν τῆς καλύβης του, ἐπήδησε μέσα, σχεδὸν χωλός, καὶ ἱμανδάλωσε τὴν θύραν μὲ βαρὺν κρότον.

*

Τὴν ἐπαύριον, ἡ Μυρμηγκαινα, νεαρὰ σύζυγος καὶ μήτηρ τέκνων, δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἔλειπεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς. Οἱ οἰκιστοὶ τῆς τὴν ἐζητοῦσαν παντοῦ, ἀλλὰ δὲν τὴν εὗρισκαν. Τὴν ἄλλην ἡμέραν εὗρέθη τὸ πτωμά τῆς εἰς τὸν κατηφορικὸν ἐκεῖνον ὁδὸμον πρὸς τὸ Παλαιὸν χωριὸν, ἐντὸς τῆς μικρᾶς χαράδρας, ὑπὸ τὰ δένδρα.

Φαίνεται ὅτι εἶχε λάβῃ τὸ φάρμακον εἰς τὴν πολίχνην, καὶ ἐκίνησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν ὁδὸμον πρὸς τὸ Παλαιὸν Χωριὸν, ὅπου τὴν εἴλκυον αἱ ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας τῆς, ἴσως καὶ διότι ἐφοβεῖτο νὰ συναν-

τήση ανθρώπους. Ἐφαντάζετο ὅτι τὴν ἑδακτυλοδεικτοῦσαν ὄλοι πρὸς ἀλλήλους. Καθ' ὁδὸν τὸ δηλητήριο ἐνήργησε, καὶ τὴν ἔρριψε νεκρὰν εἰς τὴν χαράδραν.

Μετὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ πτώματος τῆς γυναίκος, διεσπάρησαν ἀνὰ τὴν πόλιν ἀόριστοι φῆμαι, ὅτι τρεῖς μάγισσαι εἶχον ἀνακαλυφθῆ ποιῶσαι μαγείας, πρὸς τὸ φέγγος τῆς σελήνης, τὴν νύκτα.

Ὁ γέρο-Παρθένης τὰς εἶχεν εὕρη, ἔλεγε. Ποῖαι ἦσαν;

Κατὰ τοὺς μὲν, ἡ μία τούτων ἦτον ἡ Μυρμήγκαινα, ἡ ἄλλη ἡ Γούσαινα, καὶ ἡ τρίτη ἡ Ἀσημίνα ἡ Μαυθατοῦ. Κατὰ τοὺς δὲ ἡ μία ἦτον ἡ Μυρμήγκαινα, ἡ ἄλλη ἡ Μαυροδίτσα, καὶ ἡ τρίτη ἡ Καψούραινα. Κατ' ἄλλους πάλιν, πρώτη ἦτο πάντοτε ἡ Μυρμήγκαινα, δευτέρα ἡ Λιολιώτα, καὶ τρίτη ἡ Πουλαροῦ.

Φαίνεται, ὡς εἰκός, ὅτι ὁ γέρο-Παρθένης, περίτρομος, καθὼς ἦτον, ἰγῆ γῆθη τὸ ὄραμα ἀμέσως, τὴν νύκτα ἐκείνην, εἰς τὴν γυναῖκά του. Ὅπως καὶ ἂν ἔγῃ, αἱ δύο ἄλλαι, ὅποῖαι καὶ ἂν ἦσαν, ἐπὶ ἡμέρας ἀκόμη θὰ εἶχον τὸν φόβον· ὕστερον βλέπουσαι ὅτι οἱ σύζυγοί των ὄν ταῖς ἔκοπτον τὸν λαιμὸν, οὔτε τὰς ἐκυνηγοῦσαν μὲ τὸν μπιλτά, ἠσύχασαν.

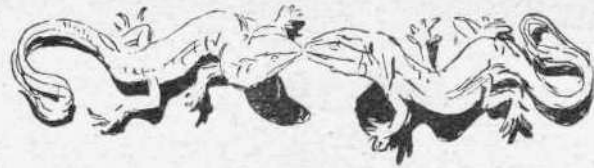
Ἐν τούτοις ἀόηλον εἶνε τί ἐσκέπτοντο καθ' ἑαυτάς. Μῖνον ἐν ἀράτον οὖς τὰς ἤκουσε ποῦ ἔλεγε ἡ μία εἰς τὴν ἄλλην:

— Καλὰ ἔκαμε καὶ φαρμακώθηκε· τόσο φοβητσάρα ποῦ ἦτον, θὰ μᾶς ἐπρόδωκε κ' ἐμᾶς.

— Κι' ἔνα ἄλλο, προσέθηκε ἡ ἄλλη· ὁ γέρο-Παρθένης τώρα, καὶ νὰ μᾶς ξέρη, ἐπειδὴς ἡ ἄλλη πῆγε ἀδικοθάνατη, θὰ φοβᾶται νὰ μᾶς μαρτυρήσῃ.

— Ἀλήθεια, εἶπεν ἡ πρώτη· μὰ νὰ σοῦ πῶ, ὄν πιστεύω νὰ μᾶς ἐγνώρισε!

Α. Παπαδιαμάντης

ΤΑ ΜΑΥΡΑ ΚΡΙΝΑ

ΓΗΘ ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΣΗΜΗΡΙΩΤΟΥ

I

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ

Ἄργοι, γοργοί,
ἐδῶ στὴ γῆ
καὶ στὰ νερά,
ποῦν' ἀλμυρά,
πολλ' εἶν' οἱ δρόμοι.
κ' ἐκεῖ, βαθεῖς,
ἀν ὑψωθῆς
στοὺς οὐρανοὺς,
ποῦ φεύγει ὁ νοῦς,
κι' ἀλλ' εἶν' ἀκόμη.

Ὅσοι μποροῦν
νὰ τοὺς χαροῦν
πετοῦν ἐκεῖ,
ποῦ κατοικεῖ
Μορφιά κι' Ἀλήθεια,
— εἶν' οἱ τρελλοί!
μὰ οἱ πειδ πολλοί,
στὸ χῶμα ἐδῶ,
— νὰ μὴν τοὺς 'δῶ!
σέρνουν τὰ στήθεια.

*

Σπιτάκι μέσ' στὸ γέρω κάμπο τὸ βαθύ,
ποῦ τὸ σιτάρι τὸ γλυκὸ φυτρώνει,
σὲ λίγο σὰ χρυσάφι γύρω θάπλωθῃ
ὁ θησαυρός, ποῦ τὸ φτωχὸ μερώνει.

Λευκὸ σπιτάκι, ὀλόξεστη μικρὴ φωνά,
μέσα σου κρύβεις πλοῦτος πειδ μεγάλο,
τὴ κόρη μὲ τὰ ὀλόξανθα σγουρά μαλλιά,
στάχυ, ποῦ τέτοι' ὁ κάμπος δὲν ἔχει ἄλλο.

Κι' ἂν τύχη καὶ προβάλει πάνω ἀπ' τὴ φραγὴ
ἢ κόρη μὲ τὸλόξανθο κεφάλι,
ὁ κάμπος τὴ γνωρίζει, χαίρεται κ' ἢ γῆ
μέσ' ἀπ' τὰ στήθεια του λουλούδια βγάλλει.

Γιατὶ κ' ἢ κόρη, ποῦ σὺν ἥλιος τοῦ γελαῖ,
εἶναι παιδί τοῦ κάμπου—χρυσὸ θέρος!
γιατὶ κι' ὁ κάμπος, μὲ τὰ στάχνα τὰ πολλὰ,
εἶναι τῆς κόρης ὁ παπποῦς ὁ γέρωσ.

Γι' αὐτὸ τὴ θρέφει, τὴ μορφαίνει ἀπὸ μωρὸ,
τῆς δίνει σὺν τὰ στάχνα τὸ κορμί της,
ἴσιο, ψηλὸ, γεμάτο, βεργολυγερὸ,
μὲ τὸ χρυσάφι τους στὴ κεφαλὴ της.

Καὶ κείνη λὲς τὸ ξέρει καὶ τὸν ἀγαπᾷ
τὸ γέρο κάμπος, τὸν καλὸ παπποῦ της,
ἂν κ' εἶν' ἔρωτευμένη καὶ καρδιοχτυπᾷ
γιὰ τὸ ναυτόπουλο, πῶχει στὸ νοῦ της.

*

—Σπιτάκι, τί νὰ λένε πίσω ἀπ' τὴ φραγὴ
ἢ κόρη μὲ τὸ νειὸ τὸν ταξειδιάρη;
Ἡ νειὰ πῶς ἔχει λούλουδα περίσσια ἢ γῆ,
πῶς τοῦ γιालοῦ τὸ δρόμ' ὁ νειὸς θὰ πάρη.

«—Γράμματα ἐγὼ δὲν ξέρω, κόρη, νὰ σοῦ πῶ
ἢ θάλασσα πῶς μὲ μαγεύ' ἢ πλάνα,
μονάχα ἐτοῦτο ξέρω, πῶς τὴν ἀγαπῶ·
κι' ὅταν σημαίν' ἢ βραδυτὴν καμπάνα

καὶ νὰ τους ξεπροβάλλουν ἔτσι ἀπ' τὸ χωριὸ,
δυσὸ δυσὸ τους οἱ συντρόφοι κ' ἕνος ἕνας,
φυλάγει τὸ καρὰβι, ὀλόμαυρο θεριὸ,
κάτι τοῦ φέρνει γέροντας καθένας·

κυττάζει ὁ καπετάνιος—ἦσυχη βραδεῖα,
θὰ βάλουμε στὴν πλώρη μὲ τὸν μπάτη,
καὶ σπρώχνουμε τὴ βάρκ' ἀπὸ τὴν ἀμμουδιά,
κ' ἢ θάλασσα μᾶς πέρνει—ἀνάθεμά τη!

Στὰ καταγάλανά της τότε τὰ νερά
εἶν' ἢ ψυχὴ μου ἕνα πανὶ ἀνοιγμένο,
ποῦ φεύγει κι' ἀρμενίζει μὲ κρυφὴ χαρὰ
στὰ πέλαγ' ἀπ' τὴ γῆ λησμονημένο.»

*

«Σπιτάκι τί νὰ λέγη πίσω ἀπ' τὴ φραγὴ,
ἢ νειὰ στὸ νειὸ, τὸν ἐρμωταξειδιάρη;
—Καλέ μου, λουλουδίζει, πρασινίζ' ἢ γῆ,
ἢ θάλασσα δὲ βγάλλει ἕνα χορτάρι.

Γιὰ κύττα ἐκεῖ τὸν κάμπος, κύττα, τὸν καλὸ,
τ' ἀλέτρι μὲ τὰ βώδια καὶ τάλωνι,
κι' ἂν μ' ἀγαπᾷς παράτα, ναύτη, τὸ γιालὸ
καὶ πάρε τὴ βουκέντρα, ποῦ πληγώνει.

Ζώσου στὴ μέση τὴ ποδιά μὲ τὴ σπορὰ
καὶ σπείρε, ναύτη, τὸ καλὸ σιτάρι ..
—ἢ θάλασσα δὲ δίνει τέτοια μιὰ χαρὰ,
ἢ θάλασσα δὲ βγάλλει ἕνα χορτάρι!

Σὰ γίνουνε τὰ στάχνα, —τί Θεοῦ εὐχή!
χρυσὰ θὰ βάλω τότε ἐγὼ στεφάνια
καὶ πάλι μέσα σ' ὄλες θάμαι μοναχὴ,
πεντάμορφη καὶ δίχως περηφάνεια »

Κι' ἀκούγω αὐτὰ νὰ λέγη πίσω ἀπ' τὴ φραγὴ
στὸ ναῦτ' ἢ νειὰ, ποῦνε καῦμοὺς γεμάτη·
«καλέ μου, λουλουδίζει, πρασινίζ' ἢ γῆ...»
—Μὰ ἢ θάλασσα νικᾷ—ἀνάθεμά τη!

*

Κι' ἄργοι, γοργοί,
ἐδῶ στὴ γῆ
καὶ στὰ νερά,
ποῦν' ἀλμυρά,
πολλ' εἶν' οἱ δρόμοι,
κ' ἐκεῖ, βαθεῖς,
ἂν ὑψωθῆς
στοὺς οὐρανοὺς,
ποῦ φεύγει ὁ νοῦς,
κι' ἄλλ' εἶν' ἀκόμη.

Ὅσοι μποροῦν
νὰ τοὺς χαροῦν
πετοῦν ἐκεῖ,
ποῦ κατοικεῖ
Μορφιὰ κι' Ἀλήθεια,
—εἶν' οἱ τρελλοί!
μὰ οἱ πειὸ πολλοί,
στὸ χῶμα ἐδῶ,
—νὰ μὴν τοὺς 'δῶ!—
σέρνουν τὰ στήθεια!

Καὶ στὸ γιαλὸ,
 μὲ τὸ καλὸ,
 λυεῖ τὰ πανιὰ
 στὴ σκοτεινιά
 γοργὸ καράβι,
 μ' αὐτὰ λυτὰ
 τρέχει, πετᾶ,
 πετᾶ γοργὸ
 καὶ πίσω ἄργον
 ταύλακι ἀνάβει.

Κλάψε ψυχὴ,
 ποῦ μοναχὴ
 στὴν ἀμμουδιά,
 μὲ τὴ καρδιά,
 — μὲ τὴ καρδιά σου!
 στέκεις καὶ κλαῖς,
 καὶ λόγια λῆς,
 λόγια μισὰ,
 λόγια χρυσᾶ,
 «—μὴ φεύγεις, στάσου!»

Μ' ἀπ' τὴ φραγὴ
 γιὰ ξένη γῆ
 κι' ἀπ' τὴ στεριά
 μὲ τὸ βορειὰ
 ξάνοιξ' ἐκεῖνος,
 πάει ἢ χαρὰ
 μὲ τὰ φτερά,
 μόν' ἢ ξανθὴ
 θὰ μαραινῆ
 τῶρα σὰν κρῖνος.

«—Στὴν ἐρημιὰ
 φωνὴ καμμιὰ,
 μήτε ζωὴ,
 μόνο βοὴ,
 ἀφροὶ καὶ κύμα...
 Βοηθαὶ ἄγιοι,
 γερός νὰ βγῆ
 ἀπ' τὸ γιαλὸ
 μὲ τὸ καλὸ
 γιὰτ' εἶμαι κρῖμα!»

Ἐτσ' ἢ δειλὴ
 παραλαλεῖ,

ποῦ λαχταρᾷ
 κρυφῆ χαρὰ,
 καὶ μὲ τὸ χέρι
 στέρνει φιλιὰ
 μιὰν ἀγκαλιὰ,
 γιὰ τὴ ψυχὴ,
 ποῦ μοναχὴ
 πάει σ' ἄλλα μέρη.

Ξανθὴ καλὴ,
 ξανθὴ τρελλὴ,
 γιατί τὸν νεῖο
 μὲ τὸ στανιὸ
 νὰ μὴν κρατήσης;
 Ἔρμη ψυχὴ
 καὶ μοναχὴ,
 σὰν καλαμιὰ
 στὴν ἐρημιὰ
 καὶ πῶς θὰ ζήσης!

*

Μ' ἄργοι, γοργοί,
 ἐδῶ στὴ γῆ
 καὶ στὰ νερά,
 ποῦν' ἀλμυρά,
 πολλ' εἶν' οἱ δρόμοι,
 κ' ἐκεῖ, βαθεῖς,
 ἀν ὑψωθῆς
 στοὺς οὐρανοὺς,
 ποῦ φεύγει ὁ νοῦς,
 κι' ἄλλ' εἶν' ἀκόμη.

Ὅσοι μποροῦν
 νὰ τοὺς χαροῦν
 πετοῦν ἐκεῖ,
 ποῦ κατοικεῖ
 Μορφιὰ κι' Ἀλήθεια,
 — εἶν' οἱ τρελλοί!
 μὰ οἱ πειὸ πολλοὶ,
 στὸ χῶμα ἐδῶ,
 — νὰ μὴν τοὺς δῶ! —
 σέρνουν τὰ στήθεια.

*

Σκίζουν τὰ βέθη τοῦρανοῦ, τὰ μυστικά,
 τῶν ἀστεριῶν οἱ φλογισμένοι δρόμοι,

τούς ἔχουν ἐκεῖ γράψει χέρια θεϊκά
γιὰ τὴς ψυχές, ποῦ κελαῖδοῦν ἀκόμη.

Καὶ νὰ! στὴν ἀστροστόλιστην αὐτὴν ἐρμιᾷ,
στὰ σκοτεινὰ μεσάνυχτα ἐκεῖ πέρα,
πέρνει κρυφὰ τὸ δρόμο τῆς ἡ καθεμιᾷ
τῶν ἀστρῶν ταξειδεύτρα περιστέρα.

Ποῦ πᾶν οἱ δρόμοι, κ' ἡ περήφανος ψυχὴς
τί θέλουνε στὰ φοβερά ταξειδία;
—Κατάμαυρ' εἶν' ἡ νύχτα κ' εἶστε μοναχὲς,
τάστρα σφυρίζουν γύρω σας σὰ φεΐδια.

Καὶ σὰς παραμονεύουν, ἄγρυπνα θεριᾷ,
Ἄρκτοι, Σκορπιοὶ, Λειοντάρια καὶ Καρκῖνοι,
ποῦ τοῦ φυλάγουν τὰ μυστήρια τὰ βαρεῖα
μεσ' στὴν προδότρα του, βουβὴ γαλήνη.

—Ξέρω κ' ἐγὼ τὴ λαύρ' αὐτὴ τὴ μυστικὴ·
ἡ καθεμιᾷ τους σὲ κολάσεων βᾶθη,
σὲ παραδείσους μαγικοὺς γυρεύει ἐκεῖ
τῶνειρο, ποῦ τὴ μάγεψε κ' ἔχᾳθη!

—Ἄ! ν' ἀντικρύσουνε τὴν ἀπλαστὴ Ὁμορφιᾷ
καὶ νὰ μεθύσουν ἀπὸ Φῶς κ' Ἀλήθεια!
—Ψυχὴς δυστυχημένες, τάστρα εἶνε καρφιᾷ
καὶ σὰς ξεσκίζουνε τάφρατα στήθεια!

Μορφιᾷ κ' Ἀλήθεια, —μαῖρα ὄνειρατε, τρανὰ,
ποῦ μᾶς γεννάει ἡ φαντασία ἡ ψεύτρα,
ἡ φαντασία ἡ σπλαχνικὴ, ποῦ μᾶς πλανᾷ,
παντοτεινὴ τῶν ἀστρῶν ταξειδεύτρα!

Ξέρω κ' ἐγὼ τὴ λαύρ' αὐτὴ τὴ μυστικὴ·
μὰ τοῦρανοῦ δὲ μὲ τραβοῦν οἱ δρόμοι,
δὲ μὲ τραβοῦνε πλέον κατὰ τάστρα ἐκεῖ,
ἀλήθειες, κ' ὠμορφιᾷς καὶ φῶς καὶ νόμοι!

Μόνον τὸ βράδυ βράδυ, κάτου, μοναχῇ,
ὅταν σημαίνῃ στὸ χωριὸ ἡ καμπάνα,
καὶ στὸ σπερνὸ φωνάζει καθεμιᾷ ψυχῇ,
τὴν ὦρα, ποῦ τάγιόκλημ' ἀπ' τὴ δράνα

γλυκὰ σοῦ ραίνει τοὺς ἀνθούς του στὰ μαλλιᾷ
κ' ἐσὺ μὲ συλλογᾷσαι φοβισμένα,
ἐγὼ ἀγαπῶ καὶ πέρνω ἀπ' τὴν ἀκρογιαλιᾷ
τὸ δρόμο, ποῦ μὲ φέρν' ἴσια σ' ἐσένα!

Ἄγγελος Σημηριώτης

ΨΥΧΑΡΙΣΜΟΣ Κ' Η ΖΩΗ.
* ΥΠΟ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΜΠΥΣΗ.

Δ'.

Τὰ ἀπελπιστικά τῆς ἐπιστήμης συμπεράσματα δὲν τὰ ἐξάγω. Τὴν ἐπιστῆμην δὲν τὴν ἐπικαλοῦμαι, ὅταν λατρεύω τοῦ πνεύματος τὴν λάμψη. Ὡ! Κατέχω τὴ θέλησιν κἄτι φέρνω τὴν ἀντίδρασιν στὸ φυσικὸ μου. Κι ἂν ἡ Μοῖρα μου τῶχει νὰ πεθάνω κἄγω, δὲν θὰ πῆσω παρὰ σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς Boers. Κι ὅμως θὰ πάρω γιὰ λίγο καὶ τὴν ἐπιστῆμην στὰ χέρια μου. Κἄγω συνήγορος.

Τ' εἶναι ἐθνικὴ νύχτη; Τὸ καθορίζει ὁ, ποῦ ἐπικαλεῖται τὴν ἐπιστῆμην, Ψυχαρισμὸς, πὼς ἐθνικὴ νύχτη εἶνε ἡ λιγόχρονη ἐλευθερία τοῦ Ἑθνικοῦ Ζωῆ. «Ἐμεῖς χθὲς λευτερωθήκαμε». «Τὰ φαινόμενα τῆς θεωρητικῆς ζωῆς τῆς γέρικης τῆς Εὐρώπης, —εἶναι ἀπὸ ἕνα γράμμα τοῦ κ. Ἑρταλιώτη—...δὲν εἶναι γιὰ νέα καὶ πτωχὰ ἔθνη...» «Στὶς παλιές μας ἐδῶ μέσα—αὐτὰ εἶνε ἀπὸ γράμμα τοῦ κ. Ψυχάρη—στὶς γερασμένες κοινωνίες γίνονται ἕνα σωρὸ πράματα, φανερόνουνται ἕνα σωρὸ ἀρρώστιας ποῦ τὸ παλληκάρι δὲν τὴς ξέρει...» Ὅλα αὐτὰ σημαίνουν πὼς ἡ γέρικη Εὐρώπη εἶναι ἄρρωστη καὶ πὼς ἐμεῖς χθῆσιν οἱ σκλάβοι κατέχομε τῆς ὑγείας τὸ θησαυρὸν. Καὶ τί ἀρρώστια ἔχει ἡ Εὐρώπη; Ὁμολογῶ πὼς λίγο σεβασμὸ ἔχω στὴν «Entartung» τοῦ κ. Μᾶξ Νόρνταου. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, νιόθω μόνον, νὰ αἰσθάνθηκε, πὼς ἀνάμεσα στὰ ὑγιᾶ καὶ ζωντανὰ στοιχεῖα ἐπονοῦσε κ' ἔστριψε στὰ παθιασμένα νὰ ἡσυχάσει. Ὁ Ἑβραϊοπεσταῖος φυσικώτατος εἶταν νὰ ἐνθουσιάσει τελευταῖα καὶ τὸν κ. Βλάχο ἐδῶ, ἕνα Ρωμῆ ποῦ ἡ ψυχὴ του εἶνε γεμάτη ἀπὸ προλήψεις καὶ ἀμφίβολη σοφία. Ὁ ἐκφυλισμὸς λοιπὸν εἶναι ἡ ἀρρώστια τῆς γέρικης Εὐρώπης. Καὶ στὸ μυκλὸ τοῦ Ψυχαρισμοῦ, ὅπου κ' ἐκεῖ μπεζοβγαίνουν ἐπιπόλαια οἱ ἰδέες, «ποῦ, ὅπως μοῦ ἔγραψε μιὰ φορὰ ὁ κ. Ψυχάρης, γεννιούνται ὦρα τὴν ὦρα στοὺς δρόμους τοῦ Παρισίου», ἀποκαλύφθηκε, πὼς ὁ ἐκφυλισμὸς προϋποθέτει μακρόχρονη ἐλευθερία ζωῆς, ἀκμὴ πολιτισμοῦ καὶ δράση αἰώνων. Ὅμως ἐγὼ θυμοῦμαι ἀκόμα, ἂν καὶ τόσο ντιλεντάντικα ἐπέρασα ἀπὸ τὴν ἐπιστῆμην αὐτὴν, πὼς ὁ ἐκφυλισμὸς εἶναι ἀρρώστια κληρονομικὴ πάντα, μὰ γεννημένη ἀπὸ ἐτερόφυλη συνήθως νευρολογικὴ πάθησις. Πὼς γεννεσιουργικὸς λόγος τοῦ νευροσισμού, τοῦ πατέρα τοῦ ἐκφυλισμοῦ, δὲν εἶναι μοιάχα ἡ πληρωμὴ πατρογονικῶν ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπὸ χίλιες ἄλλες αἰτίες ἀπ' αὐθείας ἀπόκτησίν του. Καὶ μέσα στὶς αἰτίες αὐτές, κοιτάζοντας τὴ γέρικη Εὐρώπη καὶ τὸ βίον τῆς Ρωμοσύνης μέσα στὰ σκοτεινὰ χρόνια, βέπω ὁλοφάνερα πὼς ἡ Ρωμοσύνη ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἀνάγκη εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἶναι βαρύτερα ἄρρωστη ἀπὸ τὴ γέρικη Εὐρώπη. Γιατί δὲν βλέπω οὔτε μιὰ ἐλάχιστη χρονικὴ περίοδο ὡς τὰ 1830 ποῦ νὰ μὴν ἐκίθονταν τὸ αἷμα τῶν πατε-

* Τελευταῖο ἄρθρον. Βλέπε τὸ «Περιοδικὸν Μας» φύλλον 2ον τῆς 15 Μαρτίου 3ον τῆς 1ης Ἀπριλίου καὶ 5ον τῆς 1 Μαΐου.

ράδων καὶ τῶν μητεράδων τῶν σημερινῶν γενεῶν. Μιά διαρκὴς συγκίνηση ἀπὸ τὸ ἐλάχιστο φύσημα τοῦ ἀέρα τῆς ὥρας, μιὰ ἀκατάπαυστη προσήλωσις στὴν κατάλληλη στιγμή μιᾶς καλλιτέρεψης, μιὰ ὑπολασθάνουσα φοβερὴ καταπόνησις τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ποὺ τὸ ἐνστικτο τῆς Ζωῆς τὴν ἐκρυβε, παντοτεινὸς τρόμος, εἴταν ἡ ζωὴ ἀλάκερων αἰώνων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Κι' ὅταν ἡ μοιραία στιγμή ἔφτασε, τὸ ἀναβρασμένο ἡφαιστειο ἐσυντάραξε καὶ κατασκέπασε μὲ τὴ λάβα τοῦ ἐπτὰ σωσὰ χρόνια, κάθε ὑπόλειμα νευρικῆς γεροσύνης τοῦ ἔθνους τοῦ φτωχοῦ. Ἐνας φυλετικὸς πόλεμος, πόλεμος ἐξοντώσεως, ὅπως ἐκεῖνος, ἡ πλημμύρα τόσο αἵματος χυμένου κι' ἀπὸ τὰ δύο μέρη μὲ τὴ λύσσα τοῦ ἰσχυρότερου πάθους, μιὰ ἐπιδρομὴ καὶ παρέλασις, ὅπως ἐκείνη τελευταία τοῦ Μπραήμη, νηστεῖες μηνῶν, ὄψες χρόνων, ἀύπνιες δεκαετηρίδων, ὅλα αὐτὰ ἡ ἐπιστήμη τὰ θέλει ὡς τὰ μεγαλείτερα αἷτια γιὰ τὴν ἀλλοίωσις τῆς νευρικῆς δυναμικότητος καὶ τῆς ἀπὸ τῶν νεύρων ἐξαρτημένης μυϊκῆς καὶ νοητικῆς ἰσορροπίας καὶ δυνάμης. Κ' ἔτσι, κατὰ τὴν ἐπιστήμη, τὸ ἔθνος μας ἐγέννησε ἕνα κράτος ἔκφυλο, ἄρρωστο καὶ σακατεμένο, ὅπως τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης ἀρρώστησαν ἀπὸ μόνα τους. Κι' ἄρχισεν ἡ ἀρρώστεια τὴν ἐκδήλωσίν της καὶ τὴν κλινικὴν της τὴν εἰκόνα μὲλις ἔπαψε νὰ ἐντείνει τὸ ἔθνος τῆς ἐναστυγματικῆς αὐτοσυντηρησίας τοῦ τὰ κύτταρα. Κ' ἡ Ζωὴ ἀποκοιμήθηκε κ' ἡ νεκροφάνεια ἐβασίλευσε γύρω τριγύρω. Ἐτσι θὰ ἐξηγοῦσα μὲ τῆς ἐπιστήμης τὰ συμπεράσματα τῆς νεκρομάρᾶ τοῦ ἔθνους. Ὅμως ἐγὼ δὲν ἀπελπίζομαι, ὅπως καὶ δὲν ἐλπίζω. Ξέρω πὼς ὅταν θέλει κανεὶς νὰ μὴν εἶναι ἄρρωστος δὲν θὰ εἶναι. Ὑπάρχει ἕνα ὄριο, ἡ οὐδέτερη γραμμὴ, ποὺ ξεχωρίζει τίς δύο ἔλξεις τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου. Ἡ οὐδέτερη γραμμὴ εἶναι ἡ ἀδράνεια τῆς Θέλησης κ' ἐπομένως τῆς πράξης. Ἀμέσως ἀπὸ τὸ πρῶτο σημεῖο τῆς οὐδέτερης γραμμῆς δεξιὰ ἀρχίζει ἡ ἔλξις τοῦ θετικοῦ πόλου ποὺ εἶναι ἡ Ζωὴ, ὅπως ἀριστερὰ τοῦ ἀρνητικοῦ, ποὺ εἶναι ὁ Θάνατος. Ὡ! Ἐκεῖ στὴ οὐδέτερη γραμμῇ, ποὺ βλέπω τὰ κοπάδια τῶν ἀρρώστων, θέλω νὰ φωνάξω γιὰ τὴν ἀρρώστεια τους, ἐκεῖ θέλω νὰ χτυπήσω μὲ τὸ φραγγέλιον τὴν ἀτιμὴ τῆς συνήθειας, ἐκεῖ θέλω νὰ σπρώξω πέραν κοντὰ στὰ πρῶτα σημεῖα τὴν ἡσυχασμένη σκουριά, γιὰ νὰ τραβήξουν κοντὰ τους ἡ Ζωὴ ὅ,τι μ.πορεῖ νὰ ζήσει κι' ὁ θάνατος ὅ,τι πρέπει νὰ πεθάνει.

Πόσο λίγο ξέρουν τὸ ἔθνος τους οἱ ὑπερήφανοι γι' αὐτό. Καὶ εἶνε ὑπερήφανοι γιατί βλέπουν τὴ ζωὴ, ὅπως τὰ πράσινα ἐκεῖνα φασόλια τοῦ Δανικοῦ μύθου, ποὺ μέσα στὴν πράσινη φλούδα τους ὅλα πράσινα τὰ ἐθλεπαν. Κ' ἔχω ἕνα φίλο, αἰσθηματῖα, γλυτωμένο βέβαια ἀπὸ τοὺς ἐπιστημονικοὺς ἀταβισμοὺς, γιατί εἶναι ἀπὸ πατρίδα, ποὺ ὁ Κάλβος θὰ τῆς ἔλεγε:

Εἶσαι εὐτυχής· καὶ πλέον
σὲ λέγω εὐτυχέστεραν,
ὅτι σὺ δὲν ἐγνώρισας
ποτὲ τὴν σκληρὰν μάστιγα
ἐχθρῶν, τυράννων.

αἰσθηματῖα ποὺ τὸν ἠλέχρισαν τῆς Στερεῆς Ἑλλάδος οἱ σπασμωδικοὶ συγκλονισμοὶ καὶ ξεπέταξε στῆς Ἥπειρος τὰ κορφοβούνια τότες, γιὰ νὰ γυρίσει στὸ κελεῖ του ὕστερα κι αὐτὸς χτυπημένος, ντροπὴ σμένος ὁ ἀσπίλωτος, σακατεμένος κι ἀπελπισμένος. Καὶ μούπε τότες θυμούμαι: «Ἄχ! πὼς νὰν τὰ ζηγήσω; Ἡ Γερμανία τοῦ 70 δὲν εἶταν στὴ θέση τῆς δικῆς μας; Ἐίχε λιγώτερα μάλιστα χρόνια ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴ σκλαβιά τοῦ Ναπολέοντα!..» Ὁ καλὸς μου φίλος ἄμοια ἔκανε πράσινες τίς συγχετικῆς παρατηρήσεις του. Κι ὅταν τοῦπα πὼς ἂν εἶταν νὰ παρομοιάσω τὴ σημερινὴ κατάστασίν μας μὲ κάποια τῆς Γερμανίας δὲν θὰ ἔπερα τὴν ἰσαριθμία τῶν χρόνων τῆς ἐλευθερίας(1) των κέτσι τὴ Γερμανία τοῦ 70, ἀλλὰ τὴ θέσις μας πρὸς ἐκείνη τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου, ὁ φίλος μου ἐδυσθίστηκε σὲ βαθεῖς συλλογισμοὺς, ποὺ βέβαια θὰν τοὺς ζέγασε, ὅταν ὕστερα ἀπὸ καιρὸ χτυπῶντας κι αὐτὸς τὴν τάση μου μὲ τὴν ἴδια λέξι μὲ χαρακτηρισε βάρβαρο!

Συνήγορος κέγώ.

Ἐκεῖ λοιπὸν στὴ Γερμανία. Στις 24 τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ 1648 μὲ τὴν εἰρήνην τῆς Βεσφαλίας ἐπῆρε τέλος ὁ αἱματοδέστατος ποὺ εἶδεν ἡ Γῆς τριακονταετῆς πόλεμος. Μέσα στὸ ἔδαφος τῆς τότε δυστυχημένης ἐκείνης χώρας ἤρθαν ἀπὸ τὰ πέρατα, τὰ θρησκευτικὰ τους, τὰ φυλετικὰ τους, τὰ καταχτητικὰ τους πάθια νὰ χορτάσουν, στίφη καὶ βασιλιάδες. Κι ὅταν ἐξημέρωσεν ἡ ἐπαύριον τῆς πανωλεθρίας ἐκείνης, ἡ Γερμανία εἶταν σὰν νεκρὴ πιά. Ὁ πολιτισμὸς τῆς, ποὺ ἄλλοτε ἴσως δείξουμε, πόσο παράλληλα ἐβάδιζε καὶ μὲ τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἀναγέννησης ἀκόμα, ἡ Γοτθικὴ μεγαλειότητα, τὸ ἀνθισμένο ἐμπόριόν της, σύρριζα καταστράφηκαν. Τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων της ἐχάθησαν. Ὁ ἐθνισμὸς τῆς ἐφάνονταν πιά νεκρὸς. Κ' ἡ Γερμανία ἄρχισε ξανά ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νέαν Ἐθνικὴ Ζωὴ, ποὺ τὴν ἔφερε στὸ σημερινὸ της μεγαλεῖο, τὸ ἐπιζήλο καὶ μοναδικό. Κι ὅ,τι θὰ παρατηρήσει κανεὶς εἶναι, πὼς μέσα στὴν περίοδον αὐτὴ ἀπὸ τὸ 1648 ὡς τὴν συνθήκη τῆς Βιέννης τοῦ 1815 ὡς τὴν τελικὴν κατῆχυσή της καὶ τὴν ἀνάληψιν τοῦ σκήπτρου τὸ 1871, ἡ Πρωσία μονάχη, αὐτὴ καὶ ἡρωῖδα τῶν Σλεζικῶν πολέμων καὶ τοῦ ἐπταετοῦς ἐναντίον τριῶν κολοσσῶν δυνάμεων τῆς Γαλλίας, Ρωσίας καὶ Γερμανίας, αὐτὴ καὶ πρωταγωνίστρια τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγώνων τοῦ 1813, αὐτὴ νικήτρια τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν συμμάχων, αὐτὴ τέλος ἡγεμονίδα τῶν Γερμανῶν καὶ κορυφὴ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου, ἡ Πρωσία μονάχη μὲ μιὰ νέα χαρακτηριστικὴ ἀντίληψιν τοῦ Ἐθνισμοῦ τὰ κατορθώνει αὐτὰ ὅλα. Καὶ μεγαλύτερη μορφή τῆς ἀφετηρίας, ἴσως καὶ καθόλου, εἶναι ὁ Φριδερίκος ὁ Β' ὁ μέγας. Ἐνας καχεκτικὸς ἄνθρωπος μὲ τὴ δυνατότητι ὅμως θέλησιν ποὺ ἐμπῆκε ποτὲ σὲ ἡγεμονικὴ ψυχῇ. Κι αὐτὸς ἕνα αἰσθάνθηκε, νὰ δόσῃ πρῶτα ζωὴ καὶ δυνάμη στὸ μικρὸ του τὸ κράτος, τόσο μικρὸ τότες ὅσο ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα. Ἐθνισμὸς εἶνε ἡ Ζωὴ αἰσθάνονταν. Ἄν ὅ,τι κάμω ἐγὼ δὲν φέρει τοῦ τοπικοῦ τὸ χαρακτῆρα, ἀρκεῖ νὰ κατορθώσω νὰ χύσω τὴ Ζωὴ κι ὁ χαρακτῆρας θὰ πλαστεῖ μονάχος του κι ὁ Γ ε ρ μ α ἰ ὁ ς ποὺ θὰ εἶναι ὁ Μπίσμαρκ θὰ ἔρθαι

κι αυτός με τὸν καιρό. Κι ὁ Φριδερίκος ὁ μεγάλος εἶναι μοναδικὸ φαινόμενον πατριώτη, ποῦ δὲν ἀγάπησε τίποτε ἀπὸ τὰ γύρο του, ποῦ ἐλάτρευε κι ἀγκάλιασε ἄλλων, πρὸ πάντων τῶν Γάλλων τῶν ἐχτρῶν του συνήθειες καὶ συστήματα. Ἄν τοῦ εἶταν δυνατὸ καὶ τῆ φραντζεζικῆ γλώσσα νὰ ἐπιβάλλει θὰν τὸ ἔκανε. Τὰ ἔργα του τὰ ἔγραψε Γαλλικά. Τὰ «Oeuvres posthumes» πιάνουν 15 τόμους κ' ἡ συλλογὴ ποῦ ἡ Ἀκαδημία ἐπιστάτης τῶν «Oeuvres de Frédéric le Grand» πιάνει 30 τόμους. Τὰ στρατεύματά του εἶταν τὸ περισσότερο μισθοφορικά. Στὴν αὐλὴ του εἶχε μπάσει τίς ἐθιμοτυπίες τοῦ Λουδοβίκου τοῦ 14ου κι ἀπὸ τῆ Γαλλία καλοῦσε πότες τὸ Λαμετρὶ καὶ πότες τὸ Βολταῖρο. Κι ὅμως τί σημαίνει; Ἡ Ζωὴ ἐχύθηκε, ἡ Πρωσία ἔζησε, ἡ Πρωσία ἠλικιώνεται, μεγαλώνει, θὰ κυριαρχήσει γιατί τὸ ἔχει ἰδανικὸ καὶ τὰ ἰδανικά τῶν ζωντανῶν γίνονται ἔργα. Καὶ τὸ Βερολίνο, πόλις ὄχι ἄδικα ἴσως parvenue ποῦ τῆ λένε, ἀκόμα καὶ τώρα ἐλάχιστα δείχνει πῶς εἶναι πόλη Γερμανικῆ. Τὸ γοτθικὸ στοιχεῖο χάνεται ἐκεῖ. Ἐνα ἀνακάτωμα παρὸν καὶ ροκοκὸ με καινούργια φανταχτερὰ σπίτια καὶ ὄρμους καὶ κήπους, ἀρχιτεκτονικῆ, στὴν τάση τῆς σπρωγμένη ἀπὸ τὸ μεγάλο Φριδερίκο, κυριαρχεῖ. Καὶ τῶν Πρώσων αὐτῶν parvenus, ὁ Νίτσε, Πρώσος γνήσιος ὄχι, ἔτσι κηρύσσεται ψάλτης τῆς δυνάμει τους! «Der märkische Adel und der preussische Adel überhaupt enthält gegenwärtig die männlichsten Naturen in Deutschland. Dass die männlichsten Männer herrschen, ist in der Ordnung».*

Κ' ἐγὼ συνήγορος.

Θὰ ἔβλεπα στὴν ἱστορία τόσα παραδείγματα ποῦ τὸ χύσιμο τῆς Ζωῆς, στὰ μικρὰ τὰ νέα καὶ φτωχὰ ἔθνη, ὄχι ἀπὸ τίς παραδόσεις τους καὶ τὰ ἀσφυκτικά τους τὰ ἔθιμα, μέσα στὶς μαρτυρούμενες φλέβες ἐμπήκε κενόργησε. Ἡ ἐπάνοδο στὶς παραδόσεις, ἡ ἐπιστροφή, θεωρητικὰ πάντα, στὰ νεκρὰ ἔθιμα, βλεῖται νὰ ἐγείνη, πολὺ πολὺ ἀργότερα, ὅταν τὰ μικρὰ ἔθνη ἐστρεφίζονταν πιά στὴ Ζωή. Ὁ ἐπιπολαιότερος τῶν ἀποστόλων τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῆς, ἀλλιῶς ἴσως νὰ ἔβλεπε τὰ πράγματα ἂν ἔζοῦσε μέσα στὴν Ἑλλάδα. Μὰ κι' οὔτε θὰ ξεχάσω, πῶς κάποτε εἶνα ἄρθρο του στὸ «Ἄστυ», σὰν νὰ ἀποκαλοῦσε ἀνάξια κάθε προσοχῆς τὴν περικλειέστη ἐποχὴ τοῦ Γαλλικοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἐποχὴ τῶν Μολιέρων καὶ τῶν Κορνηλιῶν καὶ τῶν Λαφονταίνων, γιατί δὲν ἀντλοῦσε ἀπὸ μέσα τῆς τὰ στοιχεῖα στὴ δημιουργικότητα, γιατί δὲν καλλιεργοῦσε τὸ μυθιστόρημα, ποῦ εἶναι τάχα τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος ἡ ἐκδήλωση καὶ γι' αὐτὸ σήμερα τόσο ἡ Γαλλία προέδρε, ποῦ τὸ καλλιεργεῖ! Καὶ δὲν θὰ ξεχάσω, πῶς ὁ ἴδιος μ' ἔδωκε τὴν ἀσυνειδήσια τοῦ στρεψοδίκου δικηγόρου, σὰν νὰ ἔβριζεν ἐκεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ Γκαῖτε, ποῦ κλεισμένος στὰ ὑπόγειά Σας κι' ἀναστρεφόμενος μετὰ τῆ ἑλληνικῆ τέχνη, νόμισε πῶς μπορούσε νὰ γίνει καὶ Σοφοκλῆς!!! Καὶ γιὰ τέτλια λόγια, βέβαια κάθε συζήτηση, ἀξία θὰν τοῦ εἶνε, ὅπως καὶ στὸν ἄλλον τοῦ Παρισιοῦ, ποῦ μοῦ ἔγραψε:

* Σημαίνει: «Τις ἀντικριότερες φύσεις τῆς Γερμανίας σήμερα ἀπολύτως τίς περιέχουν οἱ πρωσσικὲς Ἀριστοκρατίες. Εἶναι νόμος νὰ κυριαρχοῦν οἱ ἄντρες.»

«Ἄν τὸ καλοζετάσης τὸ πρῶμα, ὁ Sudermann, λόγου χάρι, ἔχει περισσότερὴ τέχνη ἀπὸ τὸν Goethe. Γιατί; Γιατί τὴν πῆρε τὴν τέχνη του ἀπὸ ἀλλοῦ, ὄχι ἀπὸ τὰ ρομάντζα τοῦ Goethe.» ὅπως καὶ εἶναν ἄλλο μακάριο πιά, ποῦ μετὰφρασε τὸ πρῶτο μέρος τοῦ Φάουστ γιὰ νὰ βάλει στὸ τέλος μιὰν ὑποσημείωση: «Ὁ Μεμφιστοφελῆς παραλαμβάνει τὸν Φαῦστον, ἴνα, μετὰ τοῦτο τὸ ἐπισημῶδες, τὸν πλανήσῃ εἰς ἄλλας περιπετείας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ δεῦτερον μέρος τῆς λεγομένης Τραγωδίας, πολὺ μᾶλλον ἀσυνάρτητον τοῦ πρώτου, καὶ μόλις, καὶ διὰ λεπτοῦ μίτου συνεχόμενον μετ' αὐτοῦ.» Μόνον τὸ θράσος τους μετὰξί, τὸ θράσος ποῦ θέλει νὰ σκαπάσει τὴν μεγαλήτερη κουφαμάρα τους καὶ ποῦ τὴν νύθουν κι' οἱ ἴδιοι κατὰβαθα. Καὶ στοῦ κ. Ψυχάρη τὰ λόγια θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω ἀκόμα καὶ πόσον ἄστοχα τοῦ ξέφυγε ἡ μάσκα ποῦ φορεῖ, γιατί στὸ γράμμα του θέλει νὰ μοῦ δείξει, πῶς ὁ Σούντερμαν, συγγραφέας, γιὰ μένα, μικρότατης ἀξίας, εἶναι ὁ μεγαλύτερος Γερμανὸς τεχνίτης, γιατί ἐπῆρε τὴν τέχνη του ἀπὸ τῆ Γαλλία. Μάλιστα, ἐπῆρε ἀπὸ ἀλλοῦ, λέγει, αὐτὸς ποῦ μοῦ γράφει σᾶλλο γράμμα: «...Τὰ πῆρα (τὰ βιβλία του δηλαδὴ) ἀπὸ μένα, ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου κι' ἀπὸ τὰ μυαλά μου κι' ὄχι ἀπὸ ἄλλων ὄνε μυαλά καὶ ψυχῆ...»

Κ' ἐγὼ συνήγορος.

Μέσα στὴ γέρικη τὴν Εὐρώπη, ποῦ χορταίνει αἰῶνες τώρα τῆς ἐλευτεριάς καὶ τῆς Ζωῆς τὰ καλὰ, ἐκεῖ ἐβγήκε καὶ τὸ δόγμα, πῶς ἡ Τέχνη ὀφείλει νὰ πέρνει τὰ θέματά της ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ ζωὴ καὶ τὰ ἔθιμα. Ὁ κ. Ἐφταλιώτης ὅταν εἶταν ἀκόμα κ. Μιχαηλίδης, δὲν τὸ παίρνω θοῦσεν αὐτὸ τὸ δόγμα, γιατί δὲν τὸ εἴδερε. Κύριέ μου, δὲν τὸ παίρνω εἰς ἐξέλιξή σας, οὔτε τῆς πείρας σας καὶ τῶν 50 χρόνων σας παρατήρηση, τ' ὅτι σήμερα λέγετε. Ὅτι θέλετε νομίζετε, ἐγὼ φρονῶ, πῶς σεις «μαϊμουδιάζετε»—εἶνε δική σας ἡ λέξη—κι' ἀπομιμούσατε ὅτι πέφτει εὐκολώτερα στὴν κρᾶση σας. Κ' εἶμαι βέβαιος, πῶς ἂν ὁ μακαρίτης ὁ Ραγκαβῆς ζοῦσε καὶ μπορούσε νὰ ἐξελιχτεῖ κι' αὐτὸς, ἴδια δόγματα θὰ ἐκήρυττε σήμερα, ὅπως κι' ὁ μακαρίτης ὁ Σοῦτσος κ' οἱ ἄλλοι, ποῦ δὲν εἶχαν πουθενὰ ποτέ τῆ συναίστησιν τοῦ ἀπὸ μὲνα, μαϊμούδες τῆς ἐποχῆς τους, ποῦ θὰ ἐμαϊμούδιαζαν στὴ ἐποχὴ μας ἀλλιῶς, κ. Ἐφταλιώτη. Προσέξτε, μιλῶ κ' ἐγὼ δικηγορικὰ τώρα καὶ μοῦ εἶναι εὐκολώτωτο νὰ ἀποδείξω, ὄχι πιά πῶς ἡ ἀρώστια σας εἶναι ἡ νοσταλγία, ἀλλὰ πῶς εἶναι ἡ κοινὴ στὴν Ἑλλάδα ἀτομικότητα.

Ὅμως θέλω πιά νὰ ξεσπάσω, νὰναπνεύσω. Πετᾶω τὴν μπερούκα μου τὴ δικηγορικὴ καὶ σάτενίζω, ἀγαπητικὰ μου πεντάμορφη. Ὡ Ζωή, σὺ εἶσαι καὶ μόνον σὺ εἶσαι!

Ε'.

Ὡ θαυμασία νῆσος, Ζάκυνθε! Ποιοῦ ἐθνισμοῦ ἐγέννησες τὸν Ψάλτη! Πόσο καλὸ μᾶς κάνει ὄλων ὄλων μας νὰν τοῦ ἐπικαλοῦμαστε τὴ μνήμη. Στερεότυπη πιά καταναίνεται ἡ ἐπίκλησή του, ὅπως καὶ τῆς δημοτικῆς τῆς γλώσσας τὸ ἀγκάλιασμα. Τραβᾶτε, ἀσυνειδήτοι ἐκμεταλλευτὰδες,

ἐκεῖ βρίσκεται ἡ μάσκα, πού ὅταν τή φορέσετε θά παίζετε καί σεις τὸ παιγνίδι σας. Ἐχετε τοὺς μαέστρους σας, πού θά σᾶς βγάλουν τσιράκια. Ταχιά κέσεις μπεγλιθάνηδες. Τραβάτε, ἡ δημοτικὴ γλῶσσα θά σᾶς ζήσει, ἡ ἐθνικὴ ζωὴ θά σᾶς σκεπάσει ὅλα. Κι' αὐριο ἰκανοὶ θά εἴσατε νὰ μᾶς φουρνίσετε «Ἀγαπητικούς τῆς Βοσκοπούλας»· τίποτες δύσκολο· ὅλα μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τὸν κόπο γίνονται! Καὶ δέστε τὸν Ἡπειρώτη τὸ μαραζωμένο, ἔ, παιδιά, τὸν φθάσατε ἀμέως, ἀρκεῖ νὰγκαλιάστε τὴ στρούγκα καὶ τὸ βουνό. Τίποτες δύσκολο. Ὁ Γιαννίρης ὅλα τὰ κατορθώνει!...

..... ὦ! Τὸ αἶσθημα! τὸ αἶσθημα!... Ὅταν ἀδράχνει τὴν ψυχὴ τὸ αἶσθημα ἢ συνείδηση ζυπνάει· κ' ἡ μάσκα καταναίνει ἀφορητότατη βρώμα. Ὅποιος αἰστάνεται, ἢ ζεῖ ἢ πεθαίνει, νεκροφανῆς ποτέσ του δὲν παραμένει. Γιατί τὸ αἶσθημα εἶναι τῆς ζωῆς ἀνάγκη κ' ἐπομένως τῆς Ἀλήθειας ἀγῶρι. Κι' ὁ αἰσταντικός δὲν κρένει τὸν κόσμο, πάρεξ τὸ καμάρι του. Καημένη Κρυστάλλη πόσο αἰσθάνθηκες!... Κέτσι κοιτάζω ἐγὼ τοὺς ἀναίσθητους γύρο μου πού χτυποῦν τρουκάνες καὶ σουρίζουν βλάχικα. Φοροῦν τοῦ κ. Ἐφταλιώτη τὰ ρωμέγκα ρούχα κ' ἀρκεῖ τους αὐτό. Τί τάχα; Καὶ τὰ καρναβάλια τὸ ἴδιο δὲν κάνουν; Κι' ὅπως ὁ «Ἀγαπητικός τῆς Βοσκοπούλας» εἶναι καραγκιόζης, ἔτσι ποιὸς τὸν καλοκαταλαβαίνει; Καὶ προχτές ἕνας φίλος μου μοῦ ἔφερε νὰ διαβάσω ἕνα του δράμα χερσίγραφο· βαρεῖ τις τρουκάνες ὁ λεβέντης μὰ τί μὲ μέλει, ἀφοῦ τὸ αἶσθημα λείπει; Κ' εἶναι ὁ φίλος μου παλιχάρι, σάν πὼς θὰν τὸ ἤθελεν ὁ Ψυχαρισμός· καὶ τὰ ποιήματά του καὶ τὰ διηγήματά του καὶ τὸ δράμα του εἶνε ρωμέγκα. Κ' ἐγὼ τοὺς τὸν χαρίζω γιὰ πάντα. Ἀσφυκτικώτερη περιοχὴ οὔτε εἶδα, οὔτε νὰ ἰδῶ. Μὰ ὄχι· λίγο διαφέρουν ὅλοι οἱ διὰ ὁχοιοὶ τοῦ Κρυστάλλη. Σμίγουν τόσο καλὰ καὶ τριασμένα στὴ δημοτικὴ γλῶσσα, στὴ δημοτικὴ παράδοση καὶ στὸ ψευδοαἶσθημά τους. Γιατί ἡ Τέχνη δὲν εἶναι λαογραφία· κ' ὅπως οἱ κάποιοι ἄλλοι τὴ μολύνουν τὴ Τέχνη μὲ τοὺς φιλολογισμοὺς τοὺς φιλοσοφικούς ἢ ἐπιστημονικούς, τόσο καὶ οἱ τοῦτοι μὲ τὸ λαογραφισμό τους. Καὶ δὲν ἀπορῶ ποτέσ γιὰ τὸ ξάφνισμα πού μου δίνουν κάποτεσ κᾶτι. Τὸ κᾶτι ἐκεῖνο εἶναι τὸ εἰλικρινέστερον αἶσθημα. Ὁ Κρυστάλλης, ὁ κ. Παλαμάς, ὁ κ. Ἐπαχτίτης (παλαιὸ ψευδώνυμο τοῦ κ. Ι. Βλαχογιάννη) ὁ κ. Παπαδιαμάντης. Νιῶσε τὴν εἰλικρινειά τους γνησιότερη, ὅταν πλησιέστεροι στὸ αἶσθημα, μακρύνουν ἀπὸ τὸ μύλυσμα. Καὶ θά εἶχα νὰ πῶ ἐδῶ μὲ πολλὴ μου λύπη τοῦ κ. Καρκαβίτσα τὴν τελευταία ἐξέλιξη. Ὁ κ. Καρκαβίτσας μὲ τὸ ν' ἀδράξει τὸ γνησιότερο χαρακτήρα τῆς Ρωμαίχης ψυχῆς, τὴ ζητιανιά, μοῦ δείχνει τὴν πραγματικὴ ὀξυδέρκεια ἐνός μεγάλου παρατηρητῆ, μὰ δυστυχῶς ὄχι καλλιτέχνη. Κι' ὁ «Ζητιάνος» καὶ «τὰ Λόγια τῆς Πλώρης» καλλιτεχνήματα δημιουργικὰ δὲν εἶνε. Εἶνε τεχνάσματα πού ἔχουν κ' ἕνα καλὸ, τὸν πυρήνα τῆς λαογραφίας, πού ἴσως ἀργότερα τὸν ἐκμεταλλευτεῖ ὁ καλλιτέχνης. Κ' αἰστανόμην τὴν ἐπίδραση τοῦ κινου ἀπάνου του καὶ τὸ ξέβγαλμά του τὸ στερνὸ, περίεργο, πού παρουσιάζεται ἀλήθεια σὰ μιὰ ἀσθενικὴ προσπάθεια χειραφέτησης. Καὶ τοῦ κοινου τὸ γούστο

κατέβασμα τοῦ ἐγὼ καὶ τὸ κατέβασμα τοῦ ἐγὼ καταφρόνια στὴ Ζωὴ καὶ τοῦ θανάτου ἀγκάλιασμα. Πὼς μοῦ τὸν ὑποβάλλει τὸν ἀπελπισμὸ τοῦ ὁ κ. Ἐφταλιώτης ἕνα του γράμμα μετὰ τὸν πόλεμο! «... Ἄν μᾶς εἶδνε θάρρος τὸ κοινὸ μας ἴσως ἐφίλοτιμοῦμαστέ νὰ κάμουμε καὶ κάτι καλλίτερο. Μὰ νὰ ξέρης πὼς δὲ σὲ διαβάξει καὶ νὰ γράφης, εἶναι σὰ νὰ μιλάς μονάχος σου. Τύφλης νάχη τέτοιο ἐλεεινὸ κοινὸ. Ἀφοῦ δανείστηκε τόρα τόσα χρόνια καὶ θρεφότανε μὲ ξένα ρωμάντσα σὲ ἀλλόκοτες γλῶσσες γραμμένα—γιατί μαθῆς δὲ δανείστηκε καὶ τὴν πολεμικὴ τέχνη τους τῶν Φραντζέζων καὶ τῶν ἄλλων, μόνε φύλαξε μονάχα τὴ ρωμαίικη τὴν ἀταξία, τὴν ἀδιαφορία, τὸν ἐγωισμό, καθάρια ὅλα καὶ γνήσια καὶ μὲ δίχως ἴχνος ἀνθρωπισμοῦ! Ἄχ, πικρὰ πράματα κ' ἄς μὴν τὰ λέμε. Εἶμαι ἀπελπισμένος. Αἰστανόμην σάν ἄνθρωπος πού εἶχε ἐρωμένη καὶ τὴ λάτρευε, κ' ἄχαψ' ἀνακαλύθει πὼς εἶταν ἄπιστη!...» Ἄν τὸ ἰδιωτικὸ γράμμα τοῦ κ. Ἐφταλιώτη εἶναι ἡ ἄρνηση ὅλων τῶν δημοσιογραφημάτων του, μὴν ξεχάνει κανεῖς, πὼς μιλεῖ ἢ εἰλικρινεῖα πολλῆς φορῆς μυστικά. Ὅμως τί μακάριος ὁ ἄνθρωπος πού, ζώντας καὶ στὴ Ἀγγλία, ἐξαρτᾶ ἀπὸ τὸ Ρωμαίικο κοινὸ τὴ φιλοτομία του νὰ κάμει κάτι καλλίτερο. Τὴν αἰσθητικὴν αὐτὴν κ. Καρκαβίτσα, ἡ Τέχνη δὲν τὴ ξέρει. Σὺ, πού θέλεις νὰ ἀγκαλιάξεις πάντα τὴ Ρωμῆρη ψυχὴ, ἂν ξεπρόβαλες τόσες φορῆς καλλιτέχνης, δὲν εἶταν γιατί σέκαμε τὸ ἀγκάλιασμά σου, ἀλλὰ γιατί δὲν φοροῦσεσ τὴ μάσκα ἐκεῖνη τὴν ὥρα. Κ' ἐγὼ αὐτὸ εἶναι πού δὲν ἀνέχομαι στὴ Ζωὴ καὶ στὴν Τέχνη. Ὁ κ. Πασαγιάννης, ἀπὸ τὸν Ψυχαρισμό παρατερμένος τὴν ἐφόρεσε καὶ γράφει τοὺς «Γρούλλους καὶ Τρίτωνα». Ἀπορία σᾶς ἔρχεται; Ὅχι, ἀδέρφια. Ὁ Ψυχαρισμός ὅ,τι κ' ἂν ἐπικαλεῖται, μόνον τὴν ἀνειλικρινεῖα ὑποβάλλει. Γιατί τὸ ἐξαναγκασμένο στρίμωγμα, φέρνει πιὰ τὸ ξεχειλισμα, μὰ τὸ φκιασίδι τοῦ Ψυχαρισμοῦ, εἶναι ὁ κίνδυνος. Γι' αὐτὸ αἰστανόμην καὶ καθορίζω, πὼς κ' ὁ Ψυχαρισμός ξεβγαλμα κάποιου ἄλλου μολύσματος, εἶναι, ὅταν αἰστανόμην καὶ διακρίνω πὼς οἱ γνησιότεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ Ψυχαρισμοῦ στὴν Ἑλλάδα εἶνε ξάφνου οἱ κ. κ. Ἐπισκοπόπουλος καὶ Γρουπάρης. Καὶ τὸ αἰστανόμην ἀπὸ τὸ γούστο κ' ἀπὸ τὸ ἔργο τους. Ἐνῶ φαίνεται μιὰ τόση διαφορὰ μεταξύ τους καὶ τοῦ Ψυχαρισμοῦ, ἡ παρατηρητικότητά πού θά διακρίνε τὴν ἐνότητά δὲν ἀπαιτεῖ καὶ μεγάλην ὀξυδέρκεια. Τὴν προσωπίδα δὲν τὴ ἐφόρεσε στὴν Ἑλλάδα φαντακτότερα ἀπὸ τὸν κ. Ψυχάρη κανεῖς ἄλλος, πάρεξ ὁ κ. Γρουπάρης. Καὶ κανεῖς ἄλλος ἀνειλικρινέστερα τις ιδέες δὲν ἀγγίζει ἀπὸ τὸν κ. Ψυχάρη πάρεξ ὁ κ. Ἐπισκοπόπουλος. Γιὰ τὴν ἀσφυξία τοῦ δημιουργικοῦ οἰκοδομήματος τους σὲ κανένα δὲν ἀῖδαται ἢ ὑπεροχὴ. Τὸ παιγνίδι τῶν λέξεων καὶ τῶν ιδεῶν καὶ τῶν εἰκόνων σχεδὸν παρόμοια παίζεται κ' ἀπὸ τοὺς τρεῖς. Καὶ φρονῶ, πὼς ἕνας σεβαστός μου ἄλλως τε φίλος θά αἰστανέται τὴν πνοὴ τῆς τριάδας αὐτῆς νὰ ἐπιπνέει γενναϊότατα, ὡσάν νὰ ἔφερε μαζί της κ' ὅλη τὴ βαρομετρικὴ πίεση μιᾶς ἀπόστασης ἀπὸ τὰ Παρίσια ὡς ἐδῶ. Καὶ εἶναι αὐτὸ σίγουρα. Τὰ Παρίσια, ὁ ἀγέρας τῶν Παρισίων περασμένος ἀπὸ Ρωμηοὺς αὐτὸ εἶναι ὁ Ψυχαρισμός.... Καὶ σὲ λατρεύω, Ζωὴ! Γιὰ τὴ λαχτάρα σου

ξεχωρίζω και στο καλί μου κλειέμαι. Ἡ ἀγάπη σου μου φέρνει τὸ μοσκοδόλισμα, ποῦ ἀπλώνει ἡ Νιότη κι' ἡ Ἀντρεία. Τὸ Πνεῦμα τους νὰ ἐπιφοιτήσει, κάμε, Παρθένα καὶ Νύμφη ἀνούμφευτε. Γκρέμισε τοὺς φραγμοὺς τῆς ἀσφυξίας. Ἀέρισε τὰ σπλάγχνα τὰ δούνατα κι' ἀπὸ τὰ πρόσωπα τὰ προσωπεῖα κατάρριψε, ὅ,τι ἀνίδεα φυλακίζεται καὶ τὸ κατί ποῦ θά σὲ λατρεύει, ὅταν σὲ γνωρίσει. Ὡ Ζωή! ὦ Ζωή! ὦ Ζωή!...

Φ λ ε β ἄ ρ η ς 1900

Γιάννης Α. Καμπύσης

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ*

ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΔΕ ΚΟΜΕΝΖ

Η ΜΗΛΙΑ

Γιὰ νὰ βαλθῆ σὲ στίχους (ἀγγλικούς).

Βαθειά, βαθειά στὸ περιθώλι, στοῦ τοίχου τῆ γωνιά, εἶνε φυτεμένη (εἶνε τάχα ἀκόμα;) μιὰ γέριχη μηλιά.

Τεντώνει τὰ χέρια τῆς σὰ σταυρωμένος. Σὲ μικρὰ παρακλάδια, παρόμοια μὲ δάκτυλα, τελειώνουν τὰ κλαδιὰ τῆς, παρόμοια κι' αὐτὰ μὲ γροθιές τεντωμένες στὸν ἀέρα. Κι' τὰ δάκτυλα γαντζώνουν τὸν τοῖχο.

Ἡ μηλιά αὐτὴ δὲν εἶνε ἀκόμα ὀλότρελα πεθαμένη· τὴν ἀνοιξὴ ἔχει πέντε-ἕξι φύλλα· μὰ γρήγορα τὰ χάνει τὰ φύλλα τῆς.

Τὸ καλοκαῖρι μοιάζει μὲ χειμωνιάτικο δένδρο.

Τέτοια εἶνε ἡ μηλιά ποῦ βρίσκεται στὴν ἄκρη τοῦ περιβολιοῦ. Δηλαδή ἀπάνω-κάτω γιὰ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, ἔτσι πρέπει νὰνε...

Ἴσως—ἴσως νὰ μὴν βρίσκεται καὶ καμμιά μηλιά στοῦ περιβολιοῦ τὴν ἄκρη, γιὰτὶ, νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, ποτὲ μου δὲν ἐπῆγα στὴν ἄκρη τοῦ περιβολιοῦ.

ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ

Γιὰ νὰ βαλθῆ σὲ στίχους, (γιαπωνέζικους).

Κάτω στὴν ποδιὰ τοῦ βουνοῦ τελειώνει τὸ μονοπάτι. Φαίνεται πῶς σταματᾷ. Μὰ δὲν σταματᾷ· κρυφά, κρυφά καὶ πονηρὰ ἀπλώνεται ἀνάλαφρα τέσσαρα-πέντε ποδάρια ἀνοιχτότερα μέσα στὸ λιβάδι, κοντὰ στὰ νερά τῆς λίμνης, τὰ νερά τὰ μαῦρα στὶς ὄχτιες, τὰ νερά τὰ γαλάζια στὴ καρδιά τῆς.

* Γ α λ ἄ τ η ς Ἐ ρ μ ῆ ς, Μᾶης τοῦ 1900.

Τὸ μονοπάτι τρέχει κατὰ τὴ λίμνη, μὰ βρέχεται καὶ γυρίζει πίσω σὲ μιὰ παχειὰ τούφρα ἀπὸ μαργαρίτες. Μὰ ἡ μαργαρίτα τὰγαπάει, δὲν τὰγαπάει, ἀκαθόλου... Καὶ νάτο πάλι ἔρχεται στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ· ἐπήδησε ἓνα μεγάλο βράχο, μεγάλο σὰν τοῖχο καὶ, κουρασμένο, θέλει νὰ ξανακατεθῆ στὴ λίμνη. Ἀνεβαίνει ὁμως κουρασμένο, σχίζεται στὶς χοντρές πέτρες, ξεσκίζεται ἀπ' τὶς μυτερές γωνιές τοῦ βράχου.

Ἀνεβαίνει ὡς τόσο ὀλοῖσια, βιαστικὸ νὰ φτάσῃ στὸ τέλος, τρέχει μ' ὄλον τὸ ἀνήφορο· ἓνα ἀνάλαφρον ἀεράκι φυσάει καὶ τοῦ καθαρίζει τὸν κουρνιαχτό του.

Μὰ σταματᾷ στὴ ρίζα μιᾶς ἀνθισμένης μυγδαλιάς· τελείωσε, δὲν πάει μακρότερα παιὰ! Τεντώνεται, ξαπλώνεται, κουλουριάζεται στὸν ἴσκιο τοῦ δέντρου, δὲν θέλει νὰ πάη παραπέρα. Κ' ἐκεῖ ἀναπαύεται καὶ τὸ φυλάει ἀπ' τὸν ἥλιο κι' ἀπὸ τὴ δροσιὰ τῆς νύχτας ἓνα ἑλαφρὸ μαγνάδι ἀπὸ λουλούδια, ποῦ ἀπλώνει ἀπάνω του ἡ μυγδαλιά.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

Γιὰ νὰ βαλθῆ σὲ στίχους (ισπανικούς).

Ἀπάνω ἀπ' τὴν ξεχωριστὴ Ἀγία Τράπεζα, ἓνας κακοκρειασμένος Χριστὸς κρέμεται ἀπ' τὴν κρεμάλα τοῦ Σταυροῦ.

Εἶνε κατάμαυρος σὰν τὸ πετσί τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ εἶνε ἀπὸ καιρὸ πεθαμένος.

Ὁ Χριστὸς αὐτὸς εἶνε καμωμένος ἀπὸ μπαμπάκι καὶ σκεπασμένος μὲ ἀνθρώπινο πετσί.

Τὸ κεφάλι του γέρνει στὸ στήθος ἀπάνω, ὁ λαιμὸς του εἶνε τόσο ἀδύνατος, ποῦ μοιάζει σὰ σκοροφαγμένο σχοινί.

Στὴν ἄκρη τοῦ σχοινοῦ αὐτοῦ τὸ κεφάλι, σείεται καὶ κουνιέται στὸ μικρότερο φύσημα τοῦ ἀνέμου. Καὶ ἡμέρα μὲ τὴν ἡμέρα ὅλο γέρνει πειὸ θλιθερὰ κατὰ τὸ στήθος.

Μὰ τὸ κεφάλι δὲν τὸ κουνεῖ οὔτε κανένα σχοινάκι, ποῦ τὸ σέρνει ὁ ἐφημέριος, οὔτε ὁ ἄνεμος... Οὔτε οἱ ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων τοῦ σπάζουν τὰ κόκκαλα τοῦ λαιμοῦ.

Γιὰτὶ ἂν εἶν' ἔτσι ἀπελπισμένος ὁ Χριστὸς ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἐκλεκτὴ Ἀγία Τράπεζα εἶνε γιὰτὶ μὲς στὸ ἐρημοκλήσι πουθενὰ δὲν βρίσκεται κρεμασμένη ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ὁ Χριστὸς μὲ τὸ ἀνθρώπινο πετσί εἶνε ἴσως ὁ μοναχὸς Χριστὸς, ποῦ ποτὲ του δὲν ἀκούει τὰ λόγια τῆς μάννας: «Πῶς πονεῖς, δυστυχισμένο μου παιδάκι!»...

Κόμης Δὲ Κομινὲζ

(Μετάφρασι Π. Νιοβ.)

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΐΝΕ

ΥΜΝΟΣ⁽¹⁾

Ἐγὼ εἶμαι τὸ σπαθί, ἐγὼ εἶμαι ἡ φωτιά.

Σὰς φώτισα στὴ σκοτεινιά, κι ὅταν ἡ μάχη ἀρχίνας, μπρὸς πολεμοῦσα στὴν πρώτη σειρά.

Γύρο τρίγυρο μου τὰ κουφάρια τῶν φίλων μου κοίτονται, μὰ ἐμεῖς νικήσαμε. Ἐμεῖς νικήσαμε, μὰ γύρο τρίγυρο μου κοίτονται τὰ κουφάρια τῶν φίλων μου. Στὰ τραγούδια τοῦ θριάμβου ποὺ ἀλλάζουν, οἱ ψαλμοῖδες ἀντηχᾶνε τοῦ νεκρικοῦ πανηγυρισμοῦ. Μὰ ἐμεῖς γιὰ γὰρ κατὸρὸν δὲν ἔχουμε, μῆτε γιὰ λύπη. Οἱ τρομπέτες σαλπίζουσε πάλε, κ' εἶναι γιὰ νέα μάχη.

Ἐγὼ εἶμαι τὸ σπαθί, ἐγὼ εἶμαι ἡ φωτιά.

ΟΙ ΑΝΥΦΑΝΤΑΔΕΣ⁽²⁾

Στὸ κατσοφιασμένο μάτι δάκρυο κανένα,
στὸν ἀρχαλιό τους κάθονται καὶ τρίζουσε τὰ δόντια :

» ὦ Γερμανία, ὑφαίνουσε τὸ σάβανό σου
ὑφαίνουσε ἐντὸς τὴν τρίδιπλη κατάρρα—
ὑφαίνουσε, ὑφαίνουσε !

» Κατάρρα στὸ εἶδωλο ποὺ τὸ παρακαλᾶμε
χειμῶνα ποὺ πουντιάζουσε καὶ γυιόμα ποὺ πεινᾶμε :

Ἐλπίσαμε καὶ κατερέσαμε τοῦ κάκου,
μὰ μᾶς ἐμπαίξει μᾶς γελᾶει μᾶς χοροῖθεύει—
ὑφαίνουσε, ὑφαίνουσε !

» Κατάρρα καὶ στὸ βασιληᾶ, τὸ βασιληᾶ τῶν πλούσιων,
ποὺ ἡ δυστυχία μας δὲν μπορεῖ νὰν τὸν συγκινησεί,
ποὺ ὡς καὶ τὸ γρόσι τὸ στερνὸ ἀπὸ μᾶς ἀρπάζει,
καὶ σὰν σκυλιὰ νὰ μᾶς σκοτώνουν μᾶς ἀφίνει—
ὑφαίνουσε, ὑφαίνουσε !

Κατάρρα καὶ στὴν ψεύτικὴ μας τὴν πατριδα
ὅπου προδεύει μοναχὰ τὸ αἶσχος κ' ἡ ἀτιμία,
ποὺ πρόωρα ἔσπασε κάθε λουλοῦδι,
ποὺ τὸ σπαράκι δυναμώνει ἡ μούχλα καὶ ἡ σαπήλα—
ὑφαίνουσε, ὑφαίνουσε !

Πετάει ἡ σαϊτούλα, τρίζει ὁ ἀρχαλιός,
ὑφαίνουσε ἐμεῖς μὲ προσοχὴν ὅλο τὸ ἡμερονύχτι—
τὸ σάβανό σου ὑφαίνουσε, ὦ παλαιὰ Γερμανία,
ὑφαίνουσε ἐντὸς τὴν τρίδιπλη κατάρρα.
ὑφαίνουσε, ὑφαίνουσε !»

(Μετάφρασι Γιάννη Κ.)

(1) Χωρὶς στίχους εἶναι καὶ στὸ πρωτότυπο.

(2) Μὴν ξεπάσει τὸν ἀναγνώστη τὸ ἐπαναστατικὸ τοῦ ποιήματος. Ὁ Ἄϊνες ἀποτείνεται στὸ εἶδωλο τῆς παλαιᾶς Γερμανίας, ὀνειρευόμενος τὴν ἀνάπλαση μιᾶς νέας. Ἐπειτα μὴν ξεγάνει κανεὶς, πὼς ὁ Ἄϊνες ζοῦσε στὰ Παρίσια κ' ἐποτίζονταν πάντα τίς ἀνακατωμένες πατριωτικὲς καὶ κοσμικὲς κραυγὰς ἐκεῖνες ποὺ τέλος ὠδήγησαν τότες στὴν Ἰουλιανὴ ἐπανάστασι.